

בקי צור

ללמוד להבין לזכור

מסכת פסחים – ב'ז'

ענייני המסכת מבוארים בלשון שווה לכל נפש. המילים המודגשות הן תמצית העניינים, וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כהכנה מהירה לפני הלימוד וכחזרה מהירה ובהירה לאחר הלימוד.

קישור לרכישת ספרי המחבר

באתר אמזון בסוף הקובץ הזה

אנא עזרו לנו ותרמו בעין יפה

להמשך הפצת ה"בקי צור"

לתרומה

דף ח

חצר אינה צריכה בדיקה

לדברי רבא, חצר אינה צריכה בדיקה, מפני שהעורבים מצויים שם, וכבר נטלו כל חמץ הנמצא שם.

אכסדרה נבדקת לאורה

לדברי רבא, אכסדרה שהיא פרוצה, ויש בה ביום אור מרובה, נבדקת לאורה, כלומר, אין צריך להביא לה אור הנר בלילה, אלא בודקה ביום לאור היום.

תחת ארובה נידון כאכסדרה

ארובה היא חלון שבגג, ותחת החלון יש ביום אור מרובה, ולפיכך המקום הזה נידון כאכסדרה, והוא נבדק ביום לאור היום.

ודוקא תחת הארובה ממש בודקים לאור היום, אבל מהצדדים אין בודקים לאור היום, אלא בלילה לאור הנר.

"וְנִגְהָה פְּאוֹר תְּהִיָּה קְרָנִים

מִיָּדוֹ לוֹ וְשֵׁם חֲבִיּוֹן עָזוֹ"

הנביא אומר, "וְנִגְהָה פְּאוֹר תְּהִיָּה קְרָנִים מִיָּדוֹ לוֹ וְשֵׁם חֲבִיּוֹן עָזוֹ" (חבקוק ג' ד'), וכך ביאר רבא את הכתוב.

"וְנִגְהָה" של צדיקים, כלומר אורם של צדיקים לעתיד לבוא, "פְּאוֹר" של שבעת ימי בראשית "תְּהִיָּה".

"קְרָנִים מִיָּדוֹ לוֹ", כלומר ואור זה יהיה מקרני אור היוצאים מזיו של הקב"ה.

אך "וְשֵׁם חֲבִיּוֹן עָזוֹ", שלא יהיה אורם שווה לאורו, אלא כנר בפני אבוקה, שהנר אינו מאיר כמו האבוקה.

הסיבה שאור הנר עדיף לבדיקה מאור האבוקה

מדברי רבא מבואר, שאור האבוקה גדול מאור הנר. וכן מבואר מדבריו לעניין ברכת האש במוצאי שבת, שאמר, אבוקה להבדלה, מצווה מן המובחר, הרי שאור האבוקה גדול מאור הנר.

ואף על פי שאור האבוקה גדול מאור הנר, אין בודקים את החמץ לאור האבוקה, אלא לאור הנר, כי לצורך הבדיקה אור הנר עדיף, וזאת ממספר טעמים.

א. לדברי רב נחמן בר יצחק, זה יכול להכניסו לחורים וסדקים, וזה אינו יכול להכניסו לחורים וסדקים. כלומר הסיבה שאור הנר יפה לבדיקה מאור האבוקה, כי את הנר יכול להכניס לחורים וסדקים לבדוק בו, ואת האבוקה אינו יכול להכניס לחורים ולסדקים לבדוק בה.

ב. לדברי רב זביד, זה אורו לפניו, וזה אורו לאחוריו. כלומר הסיבה שאור הנר יפה לבדיקה מאור האבוקה, כי הנר מאיר לפניו, והאבוקה מאירה לאחוריה, ומאחר שהבודק צריך לבדוק לפניו, אור האבוקה אינו מועיל לו.

ג. לדברי רב פפא, האי בעית, והאי לא בעית. כלומר הסיבה שאור הנר יפה לבדיקה מאור האבוקה, כי האבוקה יש בה שלהבת גדולה, ועל ידי שירא וחושש שמא יבער בה ביתו, אינו נותן לבו על הבדיקה יפה, מה שאין כן אור הנר, שאין בו שלהבת גדולה כל כך, אינו ירא שמא ידלק ביתו, ובודק בו היטב.

ד. לדברי רבינא, האי משך נהורא, והאי מקטף איקטופי. כלומר הסיבה שאור הנר יפה לבדיקה מאור האבוקה, כי אור הנר דולק בנחת במקום אחד, מה שאין כן אור האבוקה, שהוא נפסק וקופץ תמיד, וקשה לבדוק בו.

בדיקת חמץ בחורים שבכותלי הבית

חורים שיש בכותלי הבית במקום גבוה מאוד או במקום נמוך מאוד, מאחר שאין נוח להשתמש בהם, ואין רגילים להכניס בהם חמץ, אין צריך לבדוק אותם מחמץ.

וחורים שיש בכתלים באמצע הגובה, במקום שנוח להשתמש בו, ורגילים להכניס בו חמץ, צריך לבדוק אותם. וכשהיו הכתלים עבים, בודק עד מקום שידו מגעת, והשאר מבטלו בלבו.

ובהמשך יתבאר בעזה"י, שפעמים פטור מלהכניס ידו לחורים אף למקום שידו מגעת.

בדיקת חמץ בגג יציע ובגג המגדל

היציע [=בנין נמוך שגגו משופע], אף על פי שגגו נמוך, ומפני גובהו נוח להשתמש עליו, מאחר שהוא משופע, אין מניחים עליו חמץ, ולכן אין צריך לבדוק את גגו.

וכמו כן המגדל [=ארון של עץ], מאחר שרק בתוכו נותנים כלים ואוכלים, תוכו בלבד טעון בדיקה, אבל גגו אינו טעון בדיקה.

בדיקת חמץ ברפת בקר ובלול תרנגולים ובמתבן

רפת של בקר, וכן לול של תרנגולים, אין צריך לבדוקם מחמץ, כי אם היה שם חמץ, היו הבהמות והתרנגולים אוכלים אותו.

ומתבן [=בית איחסון התבן], גם כן אינו טעון בדיקה, כי אין רגילים להכניס לשם חמץ.

מטה החולקת בתוך הבית

א. ביאור הענין כשיטת רש"י.

לדעת רבן שמעון בן גמליאל, כשיש מיטה בבית, והיא עומדת כמחיצה, לחלק את הבית, שמכל צד של המטה ישתמשו בבית תשמיש אחר.

אם רגליה גבוהות, ויש הפסק גדול בינה לבין הקרקע שתחתיה, נוח להשתמש שם ולהניח שם חמץ, וצריך לבדוק תחתיה אחר החמץ.

ואם אין רגליה גבוהות כל כך, ואין הפסק גדול בינה לבין הקרקע שתחתיה, אין נוח להשתמש שם, ואין מניחים שם חמץ, ואין צריך לבדוק תחתיה אחר החמץ.

ב. ביאור הענין כשיטת תוס'.

לדעת רבן שמעון בן גמליאל, כשיש מיטה בבית, והיא עומדת כמחיצה לכל רוחב הבית, עד שאין אפשרות לעבור לצדה האחר, אלא או מתחתיה או מעליה.

- יש מפרשים שאם היא גבוהה וניתן לעבור תחתיה בנקל, יש לבדוק את הבית גם מעבר למטה, ואם היא נמוכה, שלא ניתן לעבור תחתיה בנקל, וודאי לא עברו מעבר לה, ואין צריך לבדוק את הבית מחמץ מהמיטה ולפנים.

- ויש מפרשים שאם היא נמוכה וניתן לעבור על גבה בנקל, יש לבדוק את הבית גם מעבר למטה, ואם היא גבוהה, שלא ניתן לעבור על גבה בנקל, וודאי לא עברו מעבר לה, ואין צריך לבדוק את הבית מחמץ מהמיטה ולפנים.

- ולפירוש ר"ח, הגמרא מחלקת בין מטה שיש תחתיה עצים בגובה שחוסם את המעבר תחתיה, לבין מיטה שאין תחתיה עצים, ולכן ניתן לעבור תחתיה.

חובת בדיקת חמץ באוצרות יין

אוצרות [=מחסנים של] יין שרגילים להביא מהם יין לסעודה [=מסתפק], מאחר שפעמים כשכלה היין באמצע הסעודה, השמש נכנס לשם להביא יין, והפת שהיא חמץ בידו של השמש, נחשבים כמקומות שמכניסים בהם חמץ, וטעונים בדיקה.

ובהמשך יתבאר בעזה"י, אם צריך לבדוק בכל האוצר, או רק בחלק ממנו.

ואוצרות יין שאין רגילים להביא מהם יין לסעודה, כגון אוצרות יין למכירה, נחשבים כמקומות שאין מכניסים בהם חמץ, ואינם טעונים בדיקה.

חובת בדיקת חמץ באוצרות שכר

לדעת רבי חייא, בבבל שרגילים לשתות בה שכר, דין אוצרות שכר שבה, כדין אוצרות יין. ולפיכך אוצרות שכר שרגילים להביא מהם שכר לסעודה, טעונים בדיקה.

חובת בדיקת חמץ באוצרות שמן

אוצרות שמן לעולם אין צריכים בדיקה, ואפילו כשרגילים להביא מהם שמן לסעודה.

כי השמן שמביאים לסעודה, יש לו מידה ידועה, ותמיד מביא די הצורך קודם הסעודה, ושוב אינו חוזר ומביא באמצע הסעודה, ואם כן לעולם אין מכניסים חמץ באוצרות השמן.

חובת בדיקת חמץ בבית דגים

לדברי רב חסדא, בית [=חדר] שמביאים ממנו דגים גדולים לסעודה אין צריך בדיקה.

כי דגים גדולים ידוע מראש כמה יצטרכו מהם לסעודה, ואין חוזרים באמצע הסעודה להביא עוד, ואם כן, אין מכניסים חמץ לאותו בית.

ובברייתא מבואר, **שבית שמביאים ממנו דגים קטנים לסעודה, צריך בדיקה.**

כי דגים קטנים, אין ידוע מראש כמה יצטרכו מהם לסעודה, ופעמים שכלו באמצע הסעודה, והשמש נכנס לשם להביא עוד, והפת שהיא חמץ בידו, ומאחר שמכניסים חמץ לאותו בית, הוא טעון בדיקה.

חובת בדיקת חמץ בני מילחי

בי קירי בי ציבי ובי תמרי

לדברי רבה בר רב הונא, הבתים שמביאים מהם מלח ושעוה צריכים בדיקה.

ולדברי רב פפא הבתים שמביאים מהם עצים להסקה ותמרים לאכילה צריכים בדיקה.

והטעם לכל אלו, כי פעמים כלה המלח או הנר או העצים או התמרים באמצע הסעודה, והשמש נכנס לשם להביא עוד, והפת שהיא חמץ בידו. ומאחר שמכניסים חמץ לאותם בתים, הם **טעונים בדיקה.**

בדיקת חמץ בכותל שנפל

אופן א' שפטור מלבדוק חורי כותל עד מקום שידו מגעת נתבאר, שחורי כותל שרגילים להשתמש בהם, צריכים בדיקה.

ואם **נפל הכותל, באופן שנתכסה החמץ** שבחורים בגובה **שלושה טפחים**, הוא שיעור שאין הכלב יכול לחפש אחריו, **הרי הוא כמבוער.** ומעתה, מעיקר הדין אין צריך לחפש אחריו לבערו, [כפי שיתבאר בעזה"י בפרק שני].

וכשלא נתכסה החמץ כל כך, אינו נחשב כמבוער, ומעיקר הדין יש לחפש אחריו ולבערו.

וחכמים אמרו, שאין מחייבים אותו להכניס ידו לחורים ולסדקים לבדוק אחר החמץ, מפני הסכנה, שמא יש במפולת עקרב, ויזיקנו, אלא יבדוק את הגל למראית עין בלא להכניס ידו בין החורים והסדקים, ויבטל את החמץ בלבו. [כן העמידו את הברייתא לפי התירוץ הראשון].

ואמנם בשעת הבדיקה עצמה, אין לחוש לכך שינזק מעקרב שבגל האבנים, כי שלוחי מצווה אינם ניזוקין [כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

ואפילו אם כשבודק את החמץ מתכוון לחפש גם דבר אחר, שאין מצווה בחיפושו, מכל מקום מאחר שמתכוון גם לבדיקת החמץ, נחשב כעוסק במצווה שאינו ניזוק.

והסיבה שבכל זאת חששו חכמים שמא ינזק מהעקרב, כי חששו שמא אחרי שיסיים את הבדיקה, ימשיך ויחפש דבר אחר שאבד לו שם, ובשעה זו כבר אינו עוסק במצווה, ויש לחוש שינזק מעקרב שבגל האבנים.

מקיים מצווה ומתכווין גם להנאת עצמו

המקיים מצווה, ומתכווין גם להנאת עצמו, כגון שנותן סלע לצדקה, וכוונתו שיהיה הדבר בשביל שיחיה בנו, או בשביל שיהיה בן העולם הבא, **הרי זה צדיק גמור בדבר.**

ואינו נחשב כמקיים שלא לשמה, כי כל שכוונתו לקיום המצווה, אף שמוסיף להתכוון גם להנאת עצמו, יש בדבר קיום מצווה כתקנה.

בדיקת חמץ בחורי כותל שבינו לבין נוכרי

אופן ב' שפטור מלבדוק חורי כותל עד מקום שידו מגעת **לדעת תנא קמא.** כשם שכשיש חור בכותל שבין שני ישראלים [באמצעו], כל אחד בודק את החור מחמץ עד מקום שידו מגעת, והשאר מבטל בליבו. כך הדין כשיש חור בכותל שבין ישראל לנוכרי, **הישראל בודק את החור מחמץ עד מקום שידו מגעת, והשאר מבטל בלבו.**

ולדעת פלימו [וכן העמיד רב נחמן בר יצחק ברייתא נוספת]. כשיש חור בכותל שבין ישראל לנוכרי, **הישראל אינו בודק את החור הזה כלל, מפני הסכנה. שמא יאמר הנוכרי, ישראל זה עושה לי כשפים, ויבוא לריב עמו.**

ואף שבשאר זמנים ישראל משתמש בחור, ואינו חושש מעלילת הנוכרי, אין זה אלא ביום, שיש אור גדול, ואין הנוכרי שם לבו לדבר, אבל בלילה, כשיבדוק בחור לאור הנר, ישים הנוכרי לב לדבר, ויבוא עמו בעלילה.

ואף שבדרך כלל שלוחי מצווה אינם ניזוקים, ואינו צריך לחוש שעל ידי קיום מצוות הבדיקה יבוא עמו נוכרי בעלילה. במקום שהנזק שכית, גם שלוחי מצווה עלולים להינזק.

שכן מצינו אצל שמואל, שהיה שליח מצווה למשוח את דוד למלך בציווי ה', ובכל זאת היה ירא משאול.

כמו שנאמר "ויאמר ה' אל שמואל עד מתי אתה מתאבל אל שאויל ואני מאסתיו ממלך על ישראל מלא קרנך שמו ורף

אָשְׁלַחְךָ אֶל יִשְׂרָאֵל בֵּית הַלְחָמִי כִּי רָאִיתִי בְּבָנָיו לִי מְלָךְ. וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֵיךְ אֶלְדָּךְ וְשָׁמַע שְׂאוּל וַהֲרַגְנִי וַיֹּאמֶר הִי עֲגֵלַת בָּקָר תִּשָּׁח בְּיָדְךָ וְאָמַרְתָּ לְזַבַּח לַה' בְּאַתִּי" (שמואל א' ט"ז א'-ב').

להקדים לבוא לבית המדרש קודם היום

בני בי רב [=תלמידים הצריכים לרבם] שהיו דרים בכפרים שבבקעה, שאלו את רב, אם יכולים הם לבוא ללמוד השכם קודם עלות השחר, או שיש להם להימנע מפני המזיקים.

ואמר להם, יבוא עלי ועל צוארי עונש היזקן, שוודאי לא ינזקו, כי המצווה מגינה עליהם.

חזרו ושאלו, אם יכולים גם כן לחזור למקומם בערב לאחר חשיכה, ולסמוך על כך שהמצווה תגן עליהם.

ואמר להם רב שאינו יודע.

ולהלן מבואר שלדעת רבי אלעזר אינם ניזוקים גם בחזרתם.

שלוחי מצוה אינן ניזוקין

אמר רבי אלעזר, שלוחי מצוה אינם ניזוקים, לא

בהליכתם ולא בחזירתם.

וכן דעת איסי בן יהודה בברייתא, שכן מבואר

בכתובים, שאין נזק לעולי רגלים עד שיחזרו

לביתם.

שנאמר, "כִּי אֲרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת גְּבֻלְךָ וְלֹא

יִחְמַד אִישׁ אֶת אַרְצְךָ בְּעִלְתְּךָ לְרֵאוֹת אֶת פְּנֵי ה'

אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה" (שמות ל"ד כ"ד).

מלמד שתהא פרתך רועה באפר, ואין חיה

מזיקתה, תרנגולתך מנקרת באשפה, ואין

חולדה מזיקתה.

והלא דברים קל וחומר, ומה אלו שדרכן לזוק,

אינן ניזוקים, בני אדם שאין דרכן לזוק, על

אחת כמה וכמה.

אין לי אלא בהליכה לקיום המצווה, בחזרה

מקיום המצווה מנין שאינם ניזוקים? **תלמוד**

לומר "וּבְשִׁלְתָּ וְאֶכְלָתָּ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ

וּפְנִיתָ בְּבָקָר וְהִלַּכְתָּ לְאַהֲלֶיךָ" (דברים ט"ז ז'),

מלמד שתלך ותמצא אהלך בשלום.

חיוב עליה לרגל מוטל על מי שיש לו קרקע

בברייתא מבואר, ששני הכתובים הנ"ל נצרכים

ללמד ששלוחי מצווה אינם ניזוקים. הראשון

מלמד שאינם ניזוקים בהליכתם. והשני מלמד

שאינם ניזוקים בחזרתם.

אכן, לפי האמת אין צריך בשני הכתובים הללו

ללמד דבר זה, כי מאחר שבחזרתם אינם

ניזוקים, אף על פי שעתה אינם הולכים לקיים

מצווה, כל שכן שבהליכתם, שהולכים לקיים

מצווה, לא יזוקו.

והכתוב הראשון, "וְלֹא יִחְמַד אִישׁ אֶת אַרְצְךָ

בְּעִלְתְּךָ לְרֵאוֹת אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ", בא ללמד את

הדין שאמר רבי אמי, שאין חיוב עליה לרגל,

אלא למי שיש לו ארץ, כלומר קרקע, אבל שאין

לו קרקע, אינו עולה לרגל.

מפני מה אין פירות גינוסר בירושלים

פירות של ארץ גינוסר, היא כינרת, מתוקים

מאוד כמבואר במסכת ברכות.

ואמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק,

מפני מה אין פירות גינוסר בירושלים?

כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים, "אלמלא לא

עלינו אלא לאכול פירות גינוסר בירושלים,

דיינו", ונמצאת עלייה שלא לשמה.

מפני מה אין חמי טבריא בירושלים

כיוצא בו אמר רבי דוסתאי ברבי ינאי, מפני מה

אין חמי טבריא בירושלים?

כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים, "אלמלא לא

עלינו אלא לרחוץ בחמי טבריא, דיינו", ונמצאת

עלייה שלא לשמה.

בדיקת חמץ באוצרות יין

לעיל נתבאר, שאוצרות יין שמסתפקים מהם יין

בסעודה, טעונים בדיקה, כי יש לחוש שמא נכנס

לשם השמש באמצע הסעודה להביא יין, והיתה

בידו פת. ונחלקו חכמים, עד היכן צריך לבדוק

באוצרות הללו.

וקודם שנבאר מחלוקתם, נקדים ונאמר,

שבאוצרות הללו היו רגילים לסדר את החביות

שורות שורות, עד שממלאים את כל קרקע

המרתף, וחוזרים ומניחים חבית על חבית

כשורות התחתונות, עד התקרה.

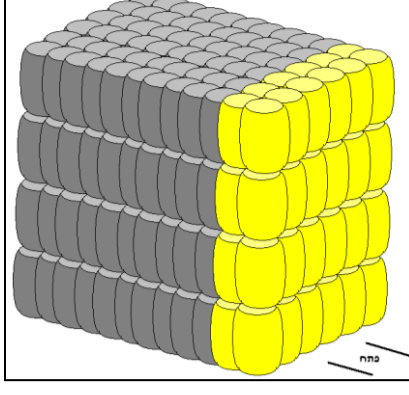
א. לדעת בית שמאי, אוצרות אלו, צריכים

לבדוק בהן את החמץ, בשתי שורות שעל פני כל

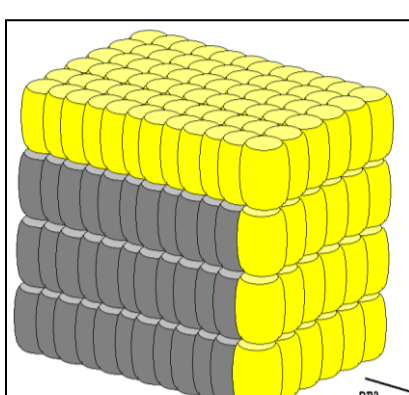
המרתף.

- **לדברי רב יהודה, כוונת בית שמאי לשתי**

השורות החיצונות מן הארץ ועד הקורה. כלומר כל החביות החיצונות לצד הפתח, מהארץ ועד הקורה, הן שורה אחת, וכל אלו שפנימיות להן, מן הארץ ועד הקורה, הן שורה שניה, ובין כל אלו יחפש אחר החמץ. ושנינו ברייתא כדברי רב יהודה.

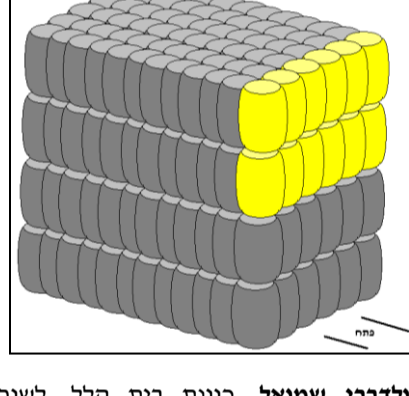

- ולדברי רבי יוחנן, כוונת בית שמאי **לשתי שורות כמין גא"ם**, היא גימל יוונית ודומה לאות ד שלנו. כלומר כל החביות החיצונות לצד הפתח, מהארץ ועד הקורה, הן שורה אחת, וכל החביות העליונות, שעל פני כל המרתף, הן שורה שניה, ובין כל אלו יחפש אחר החמץ. [ושנינו ברייתא כדברי רבי יוחנן].

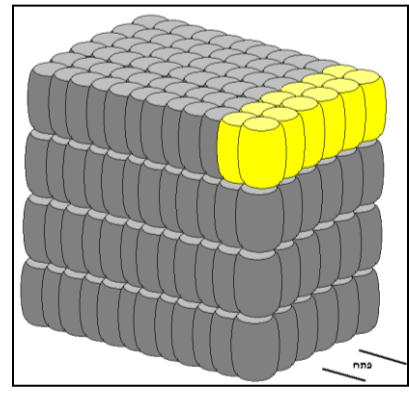

ב. לדעת בית הלל, אוצרות אלו, צריכים לבדוק בהן את החמץ, בשתי השורות החיצונות שהן העליונות.

- לדברי רב, כוונת בית הלל, לשורה העליונה, ולזו שלמטה ממנה. כלומר **לשתי השורות העליונות של השורות החיצונות**, שכל החביות שבשורה החיצונית העליונה הן שורה אחת, וכל החביות שבשורה שמתחתיהן הן שורה שניה, ובין אלו יחפש אחר החמץ.

- ולדברי שמואל, כוונת בית הלל, לשורה העליונה, ולזו שלפנים ממנה. כלומר **לשתי השורות החיצונות של השורות העליונות**, שכל החביות שבשורה החיצונית העליונה הן שורה אחת, וכל החביות שבשורה שלפניהן הן שורה שניה, ובין אלו יחפש אחר החמץ.

ומבואר בגמרא, שרבי חייא שנה ברייתא כדברי רב. וכל שאר התנאים שנו ברייתא כדברי שמואל. והלכה כשמואל.

דף ט

טומאת מת ישראל וטומאת מת נוכרי

לדברי הכל, **ישראל שמת, מטמא** ישראלים בטומאת מת, בין כשהם נוגעים בו [=מגע]. ובין כשהם נושאים אותו, אף בלא לגעת בו, כגון שאוחזים את מטתו [=משא]. ובין כשהם מאהילים עליו, אף בלא לגעת בו, כגון שעוברים מעליו, או שהם נמצאים יחד עמו תחת גג אחד [=אוהל].

וכמו כן לדברי הכל **נוכרי שמת, מטמא** ישראלים בטומאת מת, בין במגע, ובין במשא.

ולעניין טומאת אוהל נחלקו חכמים ורבי שמעון בן יוחי. **לדעת חכמים,** מת נוכרי **מטמא** גם באוהל. **ולדעת רבי שמעון בן יוחי,** מת נוכרי אינו מטמא באוהל.

מדורות הנוכרים

נתבאר, שמת נוכרי מטמא את ישראל טומאת

מת. ונפלים [כלומר וולדות שיצאו קודם זמנם ומתו] דינם כמתים, ולכן גם הם מטמאים את ישראל טומאת מת.

ומאחר שהנוכרים היו קוברים את נפליהם בבתיהם, מדורות [=דירות] הנוכרים, הם בחזקת טומאה.

ולפיכך כשישראל בא לדור בבית שעד עתה דר בו נוכרי, צריך תחילה לבדוק, אם אין שם נפל.

ומבואר שכל זה כשדר בו הנוכרי לכל הפחות ארבעים יום, שזהו שיעור יצירת הוולד, אבל אם לא דר בו הנוכרי כשיעור זה, אין לחוש שיש שם נפל.

וכשדר שם הנוכרי כשיעור הזה, הדירה טעונה בדיקה, אף אם אין לו אשה עמו, כי הוא חשוד על הזנות.

עוד מבואר בברייתא, שכל מקום שחולדה וחזיר יכולים ללכת בו, אינו צריך בדיקה אחר הנפל, כי אם הושלך שם נפל, כבר אכלו אותו.

כל מקום שנבדק מחמץ הרי הוא בחזקתו

כל מקום שנבדק מחמץ ונמצא בלא חמץ, או שהיה בו חמץ וביער אותו משם, מעתה הוא בחזקת בדוק שאין בו חמץ.

ואין צריך לחשוש שמא אחר הבדיקה הביאה לשם חולדה חמץ ממקום אחר.

ובכלל זה, אם בדק פינה אחת בחדר, הרי היא בחזקת בדוקה, ואין לחוש שחולדה הביאה לשם חמץ אחר כך מפינה אחרת באותו חדר, שאינה בדוקה.

וכן אין לחוש לכך שהביאה חולדה חמץ למקום בדוק מחדר אחר שאינו בדוק או מבית אחר שאינו בדוק.

שאם תחוש לכך שהביאה משם חמץ, אין לדבר סוף, ואפילו אם כל העיר תהיה בדוקה מחמץ, יש לך לחוש, שמא בתוך כך הביאה לשם חולדה חמץ מעיר אחרת, שעוד לא נבדקה.

מקום בדוק מחמץ שהכניסה בו חולדה חמץ

נתבאר, שכל מקום שנבדק מחמץ, הרי הוא בחזקת בדוק, ואין לחוש שחולדה הכניסה לשם חמץ.

וכל זה כשלא ראינו שהכניסה לשם חמץ, אבל אם ראינו חולדה מכניסה לשם חמץ, מעתה יש לבדוק את המקום, ולחפש אחר אותו חמץ.

ואף שנתבאר לעיל, שמקום שחולדה יכולה ללכת בו, אין חוששים שיש בו נפל, כי ודאי אכל אותו. לעניין חמץ אין לומר שמאחר שחולדה נכנסת לשם, שוב אין לחוש לחמץ שראינו נכנס לשם, כי ודאי אכלה אותו החולדה.

ושני טעמים נאמרו לחלק בין הדינים הללו.

א. לדברי רבי זירא, יש חילוק בין בשר [=נפל] לבין לחם [=חמץ].

את הבשר החולדה אוכלת ואינה משיירת ממנו, ולכן מקום שחולדה נכנסת, אם היה בו נפל, אכלה אותו בלא לשייר, ואין לחוש בו לטומאה.

אבל מהלחם החולדה אוכלת ומשיירת, ולכן מקום שחולדה נכנסת, אם היה בו לחם, אף שאכלה ממנו, לא אכלה את כולו, ונשאר ממנו, ולכן המקום טעון בדיקה.

ב. לדברי רבא, באמת אין זה דבר ברור שהחולדה אוכלת את כל מה שמוצאת, אלא ספק הוא, יתכן שתאכל, ויתכן שלא, ואין חילוק בדבר בין בשר ללחם.

והסיבה לחילוק בין הדין האמור לעניין מדורות הנוכרים, שכשחולדה נכנסת לשם, אין המקום טעון בדיקה, לבין הדין האמור לעניין חמץ, שאף כשחולדה נכנסת לשם הוא טעון בדיקה.

כי לעניין מדורות הנוכרים, מדובר באופן שלא ראינו שם נפל בוודאי, אלא שאנו מסתפקים שמא יש שם נפל.

ומאחר שאין לטמא את המקום אלא מספק שמא יש כאן נפל, כשחולדה נכנסת לשם, ויש להסתפק ספק נוסף, שאפילו אם היה שם נפל, יתכן שהחולדה אכלה אותו, אין כאן אלא ספק ספיקא לטמא, ואין מטמאים את המקום מחמת ספק ספיקא.

מה שאין כן לעניין חמץ, שמדובר במקום שראינו חולדה מכניסה לשם חמץ, ואם כן ודאי הוא שהיה שם חמץ, ואין כאן אלא ספק כנגדו, שמא אכלה אותו החולדה.

וכלל בידינו שאין ספק מוציא מידי ודאי, ולכן יש לבדוק את המקום מחמץ.

מערים אדם על תבואתו

מדין תורה, אין התבואה נעשית טבל, להיות אסורה באכילה בלא שעישרו אותה, אלא כשראתה את פני הבית לאחר המירווח.

המירוח הוא, שאחר שקצרו, ודשו, וניפו את הגריגרים, עשו מהם ערימה, והחליקו אותה יפה, כמו שמורחים איזה ממרח.

אבל תבואה שהכניסו אותה לבית קודם המירוח, מדין תורה, אינה נעשית בכך טבל להיות אסורה באכילה בלא שעישרו אותה, וחכמים בלבד אסרו לאכול ממנה אכילת קבע, אבל אכילת עראי מותרת.

ולפיכך אמר רב אושעיא, שאדם מערים, להאכיל את בהמתו תבואה בלא לעשר, על ידי שמכניס את תבואתו לבית במוץ שלה, קודם מירוח, שכל אכילת בהמה נחשבת כאכילת עראי.

חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות

בדף ד' נתבאר שכשמת חבר, והניח אחריו גורן מלאה פירות, **אפילו אם התחייבו הפירות במעשרות רק היום**, כלומר שניכר שנתמרחו הפירות היום, **הרי הם בחזקת מתוקנים**. כי מאחר שהוחזק זה לחבר, ודאי לא הוציא את הפירות מתחת ידו, עד שגמר כל מצוותו, ועישרם.

ואם היה כאן מצד אחד ספק [עישר] ומצד שני וודאי [טבל]. כלומר ספק אם עישר החבר את הפירות, כי רוב חברים מעשרים פירותיהם, ספק לא עישר. אבל הפירות וודאי היו טבל, שכן הפירות ממורחים, והם בתוך הבית. וכשנתמרחו, נגמרה מלאכתם להתחייב במעשר. וכשנכנסו לבית, חל עליהם שם טבל. **לא היו הפירות בחזקת מתוקנים, כי כבר נתבאר, שאין ספק עישר מוציא מידי ודאי טבל.**

ונאמרו שני ביאורים, מדוע הפירות בחזקת מתוקנים.

א. וודאי וודאי הוא.

כלומר אין כאן ספק שמא עישר החבר את הפירות, אלא וודאי הוא שעישר את הפירות. כמאמר רבי חנינא חוזאה, חזקה על חבר שאין מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן.

ולפיכך, אף שוודאי היו הפירות טבל, ונאסרו, ודאי הוא שכבר עישרם, ולכן עתה הנם בחזקת מתוקנים.

ב. ספק וספק הוא.

כלומר אף על פי שעתה הפירות ממורחים ובתוך הבית, אין זה וודאי שנתחייבו במעשרות מהתורה.

כי כדי שיתחייבו הפירות במעשרות מהתורה, צריך שתחילה תיגמר מלאכתם על ידי המירוח, ורק אחר כך יכניסום לבית דרך הפתח.

אבל אם תחילה הכניסום לבית במוץ שלהם, ואחר כך מירחו אותם בתוך הבית, אינם טבל מהתורה.

ומאחר שאין וודאות שהפירות הללו הם טבל מהתורה, ויתכן שעדיין לא נעשו טבל להיות אסורים, אף שמחמת הספק היה מקום לאסור אותם, עתה כשיש כאן ספק נוסף, שאפילו אם הם טבל, יתכן שעישר אותם החבר, יש כאן רק ספק ספיקא לאסור את הפירות מהתורה, ולכן הם מותרים ליורש.

וכל האמור, שהפירות נעשים טבל רק כשתחילה נתמרחו בשדה, ואחר כך ראו פני הבית דרך הפתח, כך הוא דין תורה.

אבל חכמים אסרו לאכול מהם אכילת קבע גם כשתחילה נכנסו לבית ואחר כך נתמרחו. ואם כן לעניין איסור זה שאסרו חכמים, יש כאן איסור ודאי, שהרי הפירות ממורחים בבית, ולכל הפחות מדברי חכמים, אם לא עישרו אותם, אסור לאכול מהם אכיל קבע. ואין כנגד זה אלא ספק, שמא עישר החבר את הפירות.

מכל מקום מאחר שהאיסור הוא מדברי חכמים בלבד, סמכו חכמים על חזקה זו שחבר מעשר פירותיו, להחשיבה כוודאי כנגד האיסור הזה, ולכן הפירות מותרים לגמרי.

מעשה בשפחת ישראל שהטילה נפל לבור

מציק [=איש אלים] ישראלי היה במקום שנקרא רימון, והיתה לו שפחה, והטילה אותה שפחה נפל לבור.

ונסתפקו בדבר זה, שכן יולדת שהיא ישראלית או שפחה של ישראל, מטמאת טומאת לידה, ובכלל זה כשהפילה נפל.

ויש חילוק בין יולדת זכר ליולדת נקיבה, שהיולדת זכר טמאה שבעה ימים, ולאחר מכן יש לה שלושים ושלושה ימי טהרה, ויולדת נקיבה טמאה ארבעה עשר יום, ולאחר מכן יש לה ששים וששה ימי טהרה.

בא כהן, והציץ על שפת הבור, כדי לראות אם הנפל הזה זכר או נקיבה, ולא ראה שם את הנפל.

ואמרו חכמים, שאותו כהן שהאחיל על הבור לראות אם יש בו נפל, אף שלא עשה כהוגן, כי היה צריך להימנע, שמא יאהיל על המת,

ויעבור בכך על הכתוב, "ויאמר ה' אל משה אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו (ויקרא כ"א א'), **עתה שלא ראה את הנפל, ויש להסתפק אם היה שם נפל**, ולא ראה אותו מחמת עומק הבור, **ואם כן האהיל עליו ונטמא, או שכבר נטלו משם את הנפל, ואם כן לא האהיל עליו. אין לטמאו מספק, כי חולדה וברדלס [=חיה טורפת דומה לנמיה] מצויים שם, וכבר נטלו משם את הנפל לחור שלהם, ולא האהיל על הנפל.**

ואם היה מצד אחד ספק, האם נטלו משם את הנפל, **ומצד שני וודאי** שאותו כהן האהיל על הבור. **לא היו מטהרים את הכהן, כי כבר נתבאר, שאין ספק מוציא מידי ודאי.**

ונאמרו שני ביאורים, מדוע טיהרו את הכהן.

א. ספק וספק הוא.

כלומר הדבר שהטילה השפחה לבור, לא היה נפל ודאי, שהוא אחר ארבעים יום ליצירתו, **אלא ספק היה בדבר**, אם הוא נפל גמור, או שפיר מלא רוח.

ואותו כהן הציץ לראות אם הוא נפל הוא או לא, ואם הוא נפל האם הוא זכר או נקיבה.

ומאחר שלא היה נפל ודאי, אפילו אם בשעה שהאהיל הכהן על הבור, עדיין היה בו מה שהטילה השפחה, יש כאן רק ספק טומאה, שמא לא היה נפל.

ועתה כשיש כאן ספק נוסף, שמא בשעה שהאהיל על הבור כבר נטלוהו משם, אין כאן אלא ספק ספיקא לטמא את הכהן, ולכן הוא בחזקת טהור.

ב. ודאי וודאי הוא.

כלומר אפילו אם הטילה השפחה נפל ודאי לבור, מאחר שחולדה וברדלס מצויים שם, אין כאן שום ספק אם נטלוהו משם או לא, אלא ודאי נטלוהו משם.

כי אפילו אם אינם אוכלים את כולו, ומשיירים הם ממנו, מכל מקום תחילה גוררים את כולו לחור שלהם, ורק אחר כך עושים עימו מה שעושים.

ואם כן, אין כאן שום ספק בדינו של הכהן ובוודאי לא האהיל על הנפל.

הסיבה שצריך להצניע את

החמץ שמשייר אחר הבדיקה

במשנה בדף י' מבואר שאת החמץ שאדם משאיר לאכילתו לאחר הבדיקה עליו להניח בצנעה כדי שלא יצטרך לבדוק אחריו.

א. לדברי אב"י, הסיבה לכך שצריך להצניע את החמץ אחר הבדיקה. **כי אם לא יצניע אותו, יש לחוש לכך שתטלנו חולדה מהמקום שהניח אותו.** ומאחר שלא ימצאנו במקומו, יצטרך לחזור ולבדוק אחר החמץ, עד שימצאנו במקום שגררתו החולדה לשם.

ואף שכבר נתבאר, שאין חוששים לגרירת חולדה. אין זה אלא בשלושה עשר בניסן, שהפת מצויה לחולדה בכל מקום, ואינה גוררת ממנו לחור שלה מחשש שיחסר לה.

אבל ביום ארבעה עשר בניסן, שהכל מבערים את החמץ, ולא יאפו עוד פת עד הערב לצורך ליל הסדר, כשהיא רואה פת, היא גוררת אותה לחורה, ולכן, כדי שלא תמצא את הפת שמשייר, עליו להצניע אותה.

ורבא הקשה על דברי אב"י, ואמר שאין לחלק בין יום ארבעה עשר בניסן לשאר ימים, וכשם שבשאר ימים החולדה אינה גוררת פת לחורה, כך גם ביום ארבעה עשר בניסן אינה גוררת פת לחורה, כי החולדה אינה נביאה לדעת שלא יאפו היום עוד פת.

ב. לדברי רבא [שברייטא מסייעת אותו], הסיבה לכך שצריך להצניע את החמץ אחר הבדיקה. **כי אם לא יצניע אותו, יש לחוש שמא תבוא חולדה, ותיטול את הפת בפנינו, ויהא צריך לבדוק אחריו.**

שכן אף שנתבאר שאין לחוש לגרירת חולדה, כל זה בלא ראייה, אבל אם ראינו בעינינו שחולדה גררה פת, ודאי צריך לחפש אחריו, שלא יהיה בביתו חמץ.

ג. לדברי רב מרי, הסיבה לכך שצריך להצניע את החמץ אחר הבדיקה, **כי אם לא יצניע אותו, יש לחוש שמא לא ימצא את כל הפת שהניח, וכשחסר ממה שהניח, מוכח הדבר שנטלה משם חולדה פת, ויהיה צריך לבדוק אחריו.**

כל קבוע כמחצה על מחצה

כלל בידינו, שכל דבר שאנו מסתפקים בו אם הוא דבר של היתר או דבר של איסור, ונולד הספק במקום קביעותו, אין הולכים בו אחר הרוב.

כגון, כשבתשע חנויות מוכרים בשר בהמה שחוטה שהוא מותר באכילה, ובחנות אחת מוכרים בשר נבילה, שהוא אסור. ולקח אחד בשר מאחת החנויות, ואינו יודע מהיכן לקח. מאחר שלקח את הבשר במקומו, אין הולכים

אחר הרוב, לומר מאחר שרוב החנויות מוכרות בשר שחוטה, בשר שבידו בשר שחוטה הוא, ומותר באכילה, אלא הבשר שבידו ספק שחוטה ספק נבילה, ומחמת הספק אסור באכילה.

וכמו כן כשהיו תשע ערימות של מצה, וערימה אחת של חמץ, ובא עכבר ונטל פת מאחת מהן, ונכנס לבית בפנינו, ואין אנו יודעים מאיזו ערימה נטל את הפת. מאחר שלקח את הפת במקומה, אין הולכים אחר הרוב, לומר מאחר שרוב הערימות מצה, פת שנטל מצה היא, ואין הבית צריך בדיקה, אלא הפת שנטל ספק מצה ספק חמץ, ומחמת הספק הבית טעון בדיקה.

כל דפריש מרובא פריש

כלל בידינו, שכל דבר שאנו מסתפקים בו אם הוא דבר של היתר או דבר של איסור, ונולד הספק לאחר שפרש ממקום קביעותו, הולכים בו אחר הרוב, ואם הרוב של היתר גם הוא מותר.

כגון, כשבתשע חנויות מוכרים בשר שחוטה, ובחנות אחת מוכרים בשר נבילה, ונמצא בשר בקרקע בין החנויות, ואינו יודע מהיכן הגיע. מאחר שנולד הספק לאחר שפירש הבשר ממקומו, הולכים אחר הרוב, ומאחר שרוב החנויות מוכרות בשר שחוטה, בשר שבידו נידון כבשר שחוטה הוא, ומותר באכילה.

וכמו כן כשהיו תשע ערימות של מצה, וערימה אחת של חמץ, ופירשה פת מאחת הערימות חוץ מהערימות, ואינו יודע מהיכן פירשה, ובא עכבר ונטלה, ונכנס לבית בפנינו. מאחר שנולד הספק לאחר שפירשה הפת ממקומה, הולכים אחר הרוב, ומאחר שרוב הערימות מצה, פת שנטל מצה היא, ואין הבית צריך בדיקה.

תולים היתר בהיתר ואיסור באיסור

כשהיו שני דברים, אחד של היתר ואחד של איסור, ולפניהם שני דברים, אחד של היתר ואחד של איסור, ונפלו אחד מאלו באחד מאלו, והשני בשני, אנו אומרים שההיתר נפל בהיתר, והאיסור נפל באיסור, וזה שהיה מותר, עדיין הוא מותר.

ולכן כשהיו שתי קופות [=כלים גדולים] של תבואה, באחת חולין, ובאחת תרומה, ולפניהם שני סאים מאותה תבואה, אחד של חולין ואחד של תרומה, ונפלו שני הסאים בשתי הקופות, סאה אחת לכל קופה, ואין ידוע איזו סאה נפלה לקופה זו, ואיזו סאה נפלה לקופה זו.

קופה של חולין נידונית כמי שיש בה רק חולין, ומה שבתוכה מותר לזרים כבתחילה, אף כשאין בה כדי לבטל סאה של תרומה שתיפול בתוכה. כי אנו אומרים, חולין לתוך חולין נפלו, ותרומה לתוך תרומה נפלה.

וכמו כן כשהיו שתי ערימות של פת, אחת חמץ ואחת מצה, ולפניהם שני בתים, אחד בדוק ואחד שאינו בדוק, ובאו שני עכברים, אחד נטל מהמצה ונכנס לאחד הבתים, ואחד נטל מהחמץ ונכנס לאחד הבתים, ואין אנו יודעים לאיזה בית נכנס כל אחד מהעכברים.

אנו אומרים שהחמץ נכנס לבית שאינו בדוק, והמצה נכנסה לבית הבדוק, והרי הוא בחזקתו, ואין צריכים לחזור ולבודקו.

דף י

ודינים אלו אמורים רק במקום שהדבר האסור איסורו מדברי חכמים, כגון תרומה בזמן הזה, שהיא מדברי חכמים, וכן חמץ אחר ביטול, ששוב אין בו חיוב תורה של בדיקה שלא יעבור בבל יראה ובל ימצא.

אבל במקום שהדבר האסור אסור מהתורה, אין תולים שהיתר נפל בהיתר, ויש לחוש שמא האיסור נפל בהיתר.

שני שבילים אחד טמא ואחד טהור

שני שבילים, אחד מהם טמא, כגון שקבור בו מת לרוחבו, וכל העובר שם נטמא. ואחד מהם טהור. והלכו שני אנשים בשני השבילים, כל אחד בשביל אחר, ולאחר מכן נגעו שניהם בטהרות, כל אחד בטהרות אחרות.

א. כשבא כל אחד מהם בפני עצמו לשאול מה דין הטהרות שנגע בהם, מאחר שיש כאן ספק אם נטמא, הרי זה מוחזק לטהור, כי כלל בידינו, שספק טומאה ברשות הרבים נידון כטהור, ואם כן לא נטמאו טהרות שנגע בהם.

ב. כשבאו שניהם בבת אחת לשאול מה דין הטהרות שנגעו בהם, הואיל ובהוראה אחת יש לנו לומר לשניהם טמאים או טהורים, אי אפשר לנו לומר להם טהורים אתם, שהרי האחד ודאי טמא, ולכן שניהם נידונים כטמאים, וטהרות שנגעו בהם נטמאו.

ג. כשבא אחד מהם, ושואל גם בשביל עצמו וגם בשביל חבירו, מה דין הטהרות שנגעו בהם.

לדעת רבי יוסי, אף על פי שרק האחד בא לשאול, מאחר ששואל גם בשביל חברו, צריך אתה להשיב לו בשביל שניהם, **והרי זה כמו שבאו שניהם בבת אחת**, שמאחר שאינך יכול לומר לשניהם טהורים אתם, על כרחך מורים להם שהם טמאים.

ולדעת רבי יהודה, מאחר שרק אחד בא לשאול, משיבים לו רק בשבילו, טהור אתה, **כמו שבא בפני עצמו ושואל רק בשביל עצמו**, שהוא טהור, ומעצמו יבין שאף חברו כמוהו.

צבור אחד של חמץ ולפניו שני בתים בדוקים

היתה ערימה של חמץ, ולפניה שני בתים בדוקים, ונטל עכבר חתיכת חמץ, ונכנס לאחד הבתים, ואין אנו יודעים לאיזה בית נכנס, הדין כמבואר לעניין שני שבילים.

א. כשבא כל אחד מבעלי הבתים בפני עצמו לשאול אם צריך לבדוק את ביתו, מאחר שיש כאן ספק אם נכנס העכבר לביתו ונתחייב ביתו בדיקה, וספק חיוב זה הוא מדברי חכמים, שכן בביטול החמץ יצא ידי חיוב של תורה, **מורים לו שאינו צריך לבדוק את ביתו**, כי כלל בידינו, שכל ספק בדבר שחיובו מדברי חכמים יש להקל בו.

ב. כשבאו שניהם בבת אחת לשאול אם בתיהם צריכים בדיקה, הואיל ובהוראה אחת יש לנו לומר לשניהם חייבים או פטורים, אי אפשר לנו לומר להם פטורים אתם, שהרי האחד ודאי חייב, ולכן **שניהם צריכים לבדוק את בתיהם**.

ג. כשבא אחד מהם, ושואל גם בשביל עצמו וגם בשביל חברו, האם בתיהם צריכים בדיקה.

לדעת רבי יוסי, אף על פי שרק האחד בא לשאול, מאחר ששואל גם בשביל חברו, צריך אתה להשיב לו בשביל שניהם, **והרי זה כמו שבאו שניהם בבת אחת**, שמאחר שאינך יכול לומר לשניהם פטורים אתם, על כרחך מורים להם שהם חייבים.

ולדעת רבי יהודה, מאחר שרק אחד בא לשאול, משיבים לו רק בשבילו, פטור אתה, **כמו שבא בפני עצמו ושואל רק בשביל עצמו**, שהוא פטור, ומעצמו יבין שאף חברו כמוהו.

הנכנס לבקעה בימות הגשמים

וטומאה בשדה פלונית

כלל בידינו, שכשיש ספק אם נטמא דבר ברשות היחיד, יש להחמיר ולדון אותו כטמא. עוד מבואר, שהבקעה היא מקום שיש בו שדות הרבה, וכל שדה יש לה תחומים ברורים, בימות הגשמים, כשהחלה התבואה לצמוח, אין רשות לכל אדם להיכנס לשם, והמקום נחשב לעניין טומאה כרשות היחיד.

ולדברי הכל, כשידוע לנו שיש טומאה בשדה מסויימת, **ונכנס אחד לתוך אותה שדה, ומסופק אם נטמא בטומאה שבה**, מאחר שיש כאן ספק טומאה ברשות היחיד, **הרי זה טמא**.

ונחלקו חכמים מה הדין כשנכנס אדם לאותה בקעה, **ומסופק אם נכנס לשדה שבה הטומאה**.

לדעת חכמים, גם באופן הזה מאחר שיש כאן ספק טומאה ברשות היחיד והרי זה **טמא**.

ולדעת רבי אליעזר, באופן הזה אין כאן ספק שקול, אלא **ספק ספיקא**, שכן ספק אם נכנס לאותה שדה שבה הטומאה, וגם אם נכנס בה, ספק אם נטמא בטומאה שבה, ומאחר שיש בדבר ספק ספיקא, **הרי זה טהור**. [=ספק ביאה טהור ספק מגע טומאה טמא].

עכבר שנטל חמץ וספק אם נכנס לבית בדוק

ראה עכבר שנטל חמץ בחצר, והבית בחזקת בדוק, וספק אם נכנס העכבר לבית, ומחמת כן יתחייב לבדוק שוב.

לדברי הכל, מאחר שספק זה הוא בדבר שחיובו מדברי חכמים, שאחר שביטל את החמץ, חיוב הבדיקה מדברי חכמים, **יש להקל, ואין הבית טעון בדיקה**.

מקום שהוחזקה בו

טומאה ובדקו ולא נמצאה

לדעת רבי מאיר, שדה שאבד בה קבר, כלומר, שידוע שנקבר שם אדם, ולא ידוע היכן בדיוק, והלכו וחיפשו בה. **כל זמן שלא נמצא קבר, כל השדה בחזקת טומאה, ואפילו אם בדקו את כולה**, ולא מצאו בה טומאה, כי מאחר שידוע שנקבר שם מת, כל זמן שלא נמצא, כל השדה בחזקת טומאה.

ולדעת חכמים, אם חפרו את כל השדה, עד הסלעים שמתחת הקרקע, או עד הקרקע הקשה שודאי לא נחפרה, **די בכך**. כי במקומות הקשים הללו בוודאי אין המת קבור, ובכל מקום שיתכן שנקבר, חיפשו ולא מצאו, ואם כן שוב אין להסתפק בשדה זו שום טומאה. **ואפילו אם לא נמצא המת שנקבר שם, כל השדה טהורה**, שאנו אומרים נטלוהו משם.

בית שהכניס בו עכבר חמץ וחיפשו ולא נמצא

ראה עכבר שנטל חמץ בחצר, ונכנס עם החמץ לבית, ונכנס אחריו לבית, וחיפש את החמץ ולא מצא. **די בכך, כי מאחר שחיפש את החמץ ולא מצא, ודאי אינו כאן, והעכבר אכל אותו.**

שדה שאבד בה קבר ואחר כך נמצא בה קבר

לדעת רבי, שדה שאבד בה קבר, כלומר, שידוע שנקבר שם אדם, ולא ידוע היכן בדיוק, והלכו וחיפשו בה, וקודם שחיפשו בכולה, נמצא בה קבר, **מן הסתם, הקבר הנמצא הוא הקבר הידוע שאבד בה, ומאחר שנמצא כל השדה טהורה.**

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, אף כשנמצא בה קבר, **עדיין יש להמשיך ולבדוק את כולה, שמא קבר זה הנמצא, קבר אחר הוא, ואינו הקבר הידוע שאבד בשדה, ורק כשיבדקו את כל השדה, יוכלו לטהר את כולה.**

בית שהכניס בו עכבר חמץ וחיפשו ומצאו

ראה עכבר שנטל חמץ בחצר, ונכנס עם החמץ לבית בדוק, ונכנס אחריו לבית, ומצא בו חמץ קודם שחיפש בכל הבית.

לדעת רבי, מן הסתם חמץ זה הוא החמץ שהכניס העכבר לבית, ואינו צריך להמשיך ולחפש בבית חמץ אחר.

ובזה לא פירש רש"י אם רבן שמעון בן גמליאל מודה או חולק.

הניח מעט ומצא הרבה

כשהניח אדם מעט מדבר מסוים, וחזר ומצא שם הרבה מאותו דבר, נחלקו חכמים, האם מה שהניח עדיין שם, אלא שבא אדם והוסיף עליו, או מאחר שאין זו אותה כמות, אין כאן כלל ממה שהיה תחילה, וכל מה שיש כאן לא היה כאן תחילה, שנטל אדם כל מה שהיה תחילה ונתן אחרים תחתם.

לדעת רבי, כשהניח מעט ומצא הרבה, מה שהיה תחילה נמצא כאן גם עכשיו, אלא שבאו והוסיפו עליו.

ולפיכך, מי שהניח מנה ממועות של מעשר שני, ובא מצא מאתים, מנה מתוכם הוא מעשר שני שהניח תחילה, אלא שהוסיפו עליהם עוד מנה.

ומאחר שמעות מעשר שני מעורבים בתוך המאצים ואינו יודע מי מהם מעשר שני, מביא סלעים בשווה מנה, ומחלל את המנה שמעורב כאן על הסלעים הללו, ומעלה את הסלעים לירושלים.

וכמו כן, מי שהניח תשעה ככרות של חמץ, ומצא עשרה, תשעה מתוכם הם מה שהניח תחילה, אלא שהוסיפו עליהם עוד אחד, ומאחר שמה שהניח תחילה עודנו כאן, אינו צריך לחזור ולחפש אחריו.

ולדעת חכמים, כשהניח מעט ומצא הרבה, כל מה שהניח תחילה נטלוהו מכאן, ואלו הנמצאים עכשיו אחרים הם.

ולפיכך, מי שהניח מנה ממועות של מעשר שני, ובא מצא מאתים, אין כאן ממעשר שני שהניח תחילה, וכל המאתים חולין הן.

וכמו כן מי שהניח תשעה ככרות של חמץ, ומצא עשרה, אין כאן מהתשעה שהניח תחילה, אלא כל העשרה אחרים הם, ומאחר שתשעה שהניח אינם כאן, צריך לבדוק כל הבית, שמא גרום חולדות לבית.

הניח הרבה ומצא מעט

כשהניח אדם הרבה מדבר מסוים, וחזר ומצא שם מעט, נחלקו חכמים, האם מה שהניח עדיין שם, אלא שבא אדם ונטל ממנו, או מאחר שאין זו אותה כמות, אין כאן כלל ממה שהיה תחילה, וכל מה שיש כאן לא היה כאן תחילה, שנטל אדם כל מה שהיה תחילה ונתן אחרים תחתם.

לדעת רבי, כשהניח הרבה ומצא מעט, מה שהיה תחילה נמצא כאן גם עכשיו, אלא שבא אדם ונטל מקצתו.

ולפיכך, מי שהניח מאתים ממועות של מעשר שני, ובא מצא מנה, מנה הנמצא הוא אחד משני מנים של מעשר שני שהניח, שבא אדם ונטל משם מנה והניח מנה.

וכמו כן, מי שהניח עשרה ככרות של חמץ, ומצא תשעה, תשעה אלו הם מאותם שהניח תחילה, אלא שנטלו אחד מהם, ומאחר שנטלו מכאן אחד, צריך לחפש אחריו, וכשימצא אחד דיו.

ולדעת חכמים, כשהניח הרבה ומצא מעט, כל מה שהניח תחילה נטלוהו מכאן, ואלו אחרים הם.

ולפיכך, מי שהניח מאתים ממועות של מעשר שני, ובא מצא מנה, אין כאן ממעשר שני שהניח תחילה, וכל המנה הנמצא הוא חולין.

וכמו כן מי שהניח עשרה ככרות של חמץ, ומצא

תשעה, אין כאן מהעשרה שהניח תחילה, אלא כל התשעה אחרים הם, ומאחר שנטלו מכאן עשרה, צריך לבדוק כל הבית, עד שימצא את כל העשרה.

קרדום שאבד בבית

לדעת תנא קמא, אדם זוכר היכן מניח את כליו, ולפיכך מי שנעלם לו כלי מביתו, בוודאי היה מונח היכן שזכר, ואנו תולים שנכנס אדם לביתו, ונטל משם את הכלי הזה, ואנו חוששים שמא אותו אדם היה טמא, ובדק וחיפש בכל כלי ביתו מה ירצה לגנוב, ולפיכך כל כלי ביתו בחזקת טמאים, מחמת נגיעת אותו אדם.

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, מי שנעלם לו כלי מביתו, אנו אומרים שבאמת לא נעלם לו הכלי, אלא השאילו לאחר, ושכת, ואם כן לא נכנס לביתו שום טמא לחפש בכליו מה לגנוב, וכל כליו טהורים כבתחילה.

הניח כלי בזוית זו ומצאו בזוית אחרת

לדעת תנא קמא, אדם זוכר היכן מניח את כליו, ולפיכך מי שהניח כלי בביתו בזוית זו ומצאו בזוית אחרת, בוודאי היה מונח היכן שזכר, ואנו תולים שנכנס אדם לביתו, ונטל את הכלי מכאן לכאן. ואנו חוששים שמא אותו אדם היה טמא, ובדק וחיפש בכל כלי ביתו מה ירצה לגנוב, ולפיכך כל כלי ביתו בחזקת טמאים, מחמת נגיעת אותו אדם.

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, מי שהניח כלי בביתו בזוית זו ומצאו בזוית אחרת, אנו אומרים שהוא עצמו העבירו מכאן לכאן ושכת, ואם כן, לא נכנס לביתו שום טמא לחפש בכליו מה לגנוב, וכל כליו טהורים כבתחילה.

הניח חמץ בזוית זו ומצאו בזוית אחרת

לדעת תנא קמא, אדם זוכר היכן מניח את חפציו, ולפיכך מי שהניח חמץ בביתו בזוית זו ומצאו בזוית אחרת, בוודאי היה מונח היכן שזכר, ואנו תולים שעכברים העבירוהו מכאן לכאן, וכיון שחוששים לעכברים, יש לחוש גם כן שמא אין זה אותו שהניח, אלא אחר, ולכן צריך לחזור ולבדוק את ביתו.

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, מי שהניח חמץ בביתו בזוית זו ומצאו בזוית אחרת, אנו אומרים שהוא עצמו העבירו מכאן לכאן ושכת, ואין לחוש שמא עכברים נכנסו וגררו בביתו חמץ, ולכן אינו צריך לחזור ולבדוק את ביתו.

עכבר או תינוק הכניסו ככר ומצא פירורים

עכבר נכנס לבית וככר בפיו, ונכנס אחריו, ומצא פירורים, צריך בדיקה אחר הככר שהכניס העכבר, ואין אומרים שפירורים אלו הם הככר שהכניס, מפני שאין דרכו של עכבר לפרר.

תינוק נכנס לבית וככר בידו, ונכנס אחריו, ומצא פירורים, אין צריך בדיקה אחר הככר שהכניס התינוק, כי אומרים שפירורים אלו הם הככר שהכניס, מפני שדרכו של תינוק לפרר.

את שני הדינים הנ"ל אמר רבא, ולהלן יבואו בעזה"י אופנים שנסתפק בהם רבא.

ספיקות שנסתפק רבא

בעניין ככר שהכניס עכבר

א. ראה עכבר נכנס לבית בדוק וככר בפיו, ושוב ראה עכבר יוצא מהבית וככר בפיו. הספק הוא האם זה שנכנס הוא זה שיצא, והבית בחזקתו, שאין בו חמץ, או שהיוצא אחר הוא, וזה שנכנס עדיין בבית, וצריך לבדוק אחר החמץ שהכניס.

ואם תפשוט את הספק הזה, שהעכבר היוצא אינו זה שנכנס, והבית טעון בדיקה, כל שכן שכך יהיה הדין כשהיוצא אינו דומה לנכנס, כגון שהנכנס לבן והיוצא שחור.

אבל אם תפשוט את הספק הזה, שהעכבר היוצא הוא העכבר הנכנס, ואין הבית צריך בדיקה, עדיין יש להסתפק מה הדין באופן הבא.

ב. ראה עכבר לבן נכנס לבית בדוק וככר בפיו, ושוב ראה עכבר שחור יוצא מהבית וככר בפיו. הספק הוא האם מאחר שהיוצא אינו זה שנכנס, הככר שהוציא היוצא אינה הככר שהכניס הנכנס, ומאחר שנכנסה ככר לבית, צריך לבדוק אחר החמץ, או שהככר שהוציא היוצא היא הככר שהכניס הנכנס, שבא השני, והשליכה הראשון, ונטלה השני והוציא אותה, והבית בחזקתו, שאין בו חמץ.

ואם תפשוט את הספק הזה, שהעכבר היוצא נטל מהעכבר הנכנס, כך יהיה הדין גם כשהיוצא הוא חולדה.

אבל אם תפשוט את הספק הזה, שהעכבר היוצא לא נטל מהעכבר הנכנס, והבית צריך בדיקה, עדיין יש להסתפק מה הדין באופן הבא.

ג. ראה **עכבר נכנס לבית בדוק וככר בפיו**, ושוב ראה **חולדה יוצאת מהבית וככר בפיה**. הספק הוא **האם מאחר שהחולדה חזקה מהעכבר, ודאי נטלה ממנו את הככר**, והככר שמוציאה הוא הככר שהכניס העכבר, והבית בחזקת בדוק. או **שעל כרחק אין זו הככר שהכניס העכבר, כי אם היתה החולדה פוגשת את העכבר, היתה נוטלת את העכבר עצמו**, ומאחר שנכנס ככר לבית, ולא יצא ממנו, צריך לבדוק אחר החמץ.

ואם תפשוט את הספק הזה, שודאי מן העכבר נטלה החולדה את הככר, כל שכן שכך יהיה הדין כשהיא אוחזת בפיה גם ככר וגם עכבר.

אבל אם תפשוט את הספק הזה, שמאחר שאין העכבר בפיה לא ממנו נטלה את הככר, והבית צריך בדיקה, עדיין יש להסתפק מה הדין באופן הבא.

ד. ראה **עכבר נכנס לבית בדוק וככר בפיו**, ושוב ראה **חולדה יוצאת מהבית וככר ועכבר בפיה**. הספק הוא **האם כשגם העכבר בפיה ודאי ממנו נטלה את הככר**, שנפלה הככר מהעכבר, ונטלה את שניהם, וזו הככר הנכנסת, או **שאין לומר כן, כי אם היתה זו הככר שהכניס העכבר, היתה הככר אמורה להיות בפיו העכבר**, ולא בפיו החולדה.

ועלו כל הספיקות הללו בתיקו.

ספיקות בעניין בדיקה במקום שאינו מגיע אליו

א. ככר בשמי קורה.

היתה ככר חמץ בין קורות התקרה, **ספק הוא, האם מאחר שמעצמה לא תיפול משם**, אין לחוש שיאכלנה בפסח, ולכן **לא הטריחו חכמים להביא סולם להורידה, ולבערה**, ודי שיבטלנה. או **שיש לחוש שמא תיפול מעצמה בפסח**, ויבוא לאוכלה, ולכן צריך להביא סולם ולבערה קודם הפסח.

ואם תפשוט את הספק הזה, שאין לחוש שמא תיפול ויבוא לאוכלה בפסח ולכן לא הטריחו חכמים להביא סולם לבערה, כל שכן שכשיש ככר בבור עמוק, שמעצמו לא יעלה משם, לא הטריחו חכמים לרדת לבערו.

אבל אם תפשוט את הספק הזה, שחששו שמא תיפול הככר מעצמה ויבוא לאוכלה בפסח, ולכן הטריחו חכמים להביא סולם לבערה עדיין יש להסתפק מה הדין באופן הבא.

ב. ככר בבור.

מה הדין כשהיתה ככר חמץ בבור, **האם מאחר שמעצמה לא תעלה משם**, אין לחוש שיאכלנה בפסח, ולכן **לא הטריחו חכמים להביא סולם להעלותה, ולבערה**, [ודי שיבטלנה]. או **שיש לחוש שמא ירד לבור לעשות צרכיו, ויבוא לאוכלה**, ולכן צריך להביא סולם ולבערה קודם הפסח.

בדיקה שיש בה הוצאה של ממון

עוד נסתפק רבא, מה הדין כשהיה ככר בפיו נחש, ואינו יכול לטלו ולבערו בעצמו, וצריך לשכור לשם כך חבר [=לכוד נחשים].

האם רק בגופו הטריחו אותו חכמים לבדוק, אבל בממונו לא הטריחו, ודי שיבטל את החמץ הזה בלא לבערו.

או שגם בממונו הטריחו אותו, ועליו לשכור חבר ולבער את החמץ.

זמנים נוספים לבדיקת חמץ

כבר נתבאר, שתקנו חכמים לבדוק את החמץ בליל ארבעה עשר בניסן. **ואם לא בדק את החמץ בליל ארבעה עשר בניסן, עליו לבדוק לאחר מכן, ונחלקו חכמים בדבר.**

לדעת רבי יהודה, בודקים את החמץ רק באחד משלושת הזמנים הללו. (א) לכתחילה בודק בליל ארבעה עשר בניסן. (ב) לא בדק בליל ארבעה עשר בניסן, בודק בארבעה עשר שחרית. (ג) לא בדק בארבעה עשר שחרית, יבדוק בשעת הביעור, כלומר בשעה ששית של ארבעה עשר בניסן.

ואם לא בדק באחד משלושת הזמנים הללו, שוב לא יבדוק, כי מעתה החמץ אסור בהנאה מהתורה, ויש לחוש שמא בתוך כך שמתעסק בו, יתן ממנו לפיו, ויכשל באכילת דבר האסור מהתורה.

ולדעת חכמים [=רבי מאיר], אם לא בדק עד שעת הביעור, יבדוק גם לאחר מכן, ואין לחוש שבתוך כך שמתעסק בו יאכלנו, כי כל עיסוקו בו הוא כדי לבערו, ולא יטעה לאוכלו.

כן היא מסקנת הסוגיה בביאור דברי רבי יהודה וחכמים, שלדברי הכל בודקים פעם אחת, ונחלקו עד מתי בודק אם עדיין לא בדק.

ומתחילה היה נראה, שלדעת רבי יהודה תקנו

חכמים לבדוק שלוש פעמים, פעם אחת בליל ארבעה עשר בניסן, פעם שניה בשחרית, ופעם שלישית בשעה ששית.

ואמרו שהסיבה שתקנו חכמים לבדוק שלוש פעמים, **כנגד שלושה לשונות של השבתה האמורים בתורה: (א) "מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך"** (שמות י"ג ז'). **(ב) "שבעת ימים שאר לא ימצא בבתאיכם פי כל אכל מחמץ ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ"** (שמות י"ב י"ט). **(ג) "שבעת ימים מצות תאכלו אף ביום הראשון תשבייתו שאר מבתאיכם פי כל אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד יום השביעי"** (שמות י"ב ט"ו).

דף יא

עבודות בתבואה חדשה קודם שקרב העומר

מדין תורה, התבואה החדשה של השנה הזו אסורה באכילה עד הקרבת העומר. וכמו כן אסרה תורה לקצור תבואה חדשה ממקום שראוי להביא ממנו את מנחת העומר עד שיקצרו משם תבואה למנחת העומר.

ונחלקו תנאים אם חכמים הוסיפו על איסור תורה זה.

א. דעת רבי מאיר.

כן הוא דין התורה, שרק הקצירה אסורה ממקום שראוי להביא ממנו את העומר. וחכמים אסרו לעסוק בכל התבואה החדשה, כל זמן שהיא אסורה באכילה, כלומר עד שהעומר יתיר אותה, שמא בשעה שיעסקו בה, בקצירה, או בטחינה, או בשאר עבודות, יטלו ממנה, ויאכלו בטעות, ויעברו על איסור אכילת חדש.

ואין זה דומה לדין בדיקת חמץ, שאמרו חכמים, שמי שלא בדק קודם הפסח, יבדוק בתוך הפסח, ולא חששו שמא בתוך כך יתן מהחמץ לפיו.

כי הבודק את החמץ כוונתו לשורפו ולבערו, שהרי הוא מחפש אחריו מחמת איסורו, ואין לחוש שהבא לבער דבר אסור, יטעה ויאכל ממנו.

מה שאין כן בעיסוק בתבואת חדש, שהיא מיועדת לאכילה, יש לחוש שיאכל ממנה.

ושוקי ירושלים, שהיו מלאים קמח וקלי [=קמח הבא מתבואה שנתייבשה בתנור] מן החדש, מיד אחר הקרבת העומר, ואם כן קצרום וטחנום קודם העומר, שלא ברצון חכמים היה הדבר.

ב. דעת רבי יהודה.

לא אסרו חכמים לעסוק בתבואה החדשה קודם העומר.

ואם כן, חוץ מאיסור תורה, שלא לקצור ממקום שראוי להביא ממנו את העומר, הכל מותר.

ובכלל זה, לקצור משאר מקומות, ולקטוף מכל המקומות, שכן רק קצירה נאסרה במקומות הראויים להביא מהם את העומר, אבל קטיפה ביד מותרת, וכן לטחון, ולברור.

ואין יוצא מכלל זה אלא הגדיש, שאסרו להגדיש את התבואה קודם העומר.

- לדברי רבה, התיר רבי יהודה רק עבודות שלא כדרכו, כגון לקטוף ביד ולא לקצור במגל, או לטחון בריחים של יד ולא בריחים של מים, או להרקיד על גבי נפה, כלומר לנפות מהצד החיצון לצד הפנימי, ולא כדרך הרגילה מהפנימי לחיצון.

והטעם לכך, כי כשיעסוק בתבואה החדשה בשינוי, הדבר יזכיר לו שהיא אסורה באכילה, ולא יאכל ממנה.

אבל אם יעסוק בה כדרכו, יש לחוש שבתוך כך, יאכל ממנה, ויעבור באיסור אכילת חדש, כשם שאסר רבי יהודה לבדוק חמץ בפסח, שמא יטעה ויאכל ממנו.

ודבריו נדחו, כי מבואר שלדעת רבי יהודה בבית השלחין היו קוצרים כדרכם ולא בקיטוף ביד, אף שהתבואה עוד אסורה.

- ולדברי אביי, רבי יהודה התיר את כל העבודות אף כדרכו, ולא חשש שמא יאכל מהחדש.

והטעם לכך, כי החדש הוא דבר שהיה אסור עליו מתחילת יצירתו, ומעולם לא היה מותר בו, וכבר התרגל שלא לאכול ממנו.

ואין זה כבדיקת חמץ בזמן איסור חמץ, שאסרה רבי יהודה שמא יאכל מהחמץ, כי חמץ היה מותר כל השנה, ולא הורגל להישמר מאכילתו, ולכן יש לחוש יותר שמא יאכל ממנו.

- ולדברי רב אשי, התיר רבי יהודה עבודות בתבואת חדש רק כשאינה ראויה לאכילה.

כגון עבודה בקמח או בקלי המוזכרים במשנה, שאינם נאכלים כמו שהם, ואין לחוש שיאכלו אותם בטעות.

ודבריו נדחו [=והא דרב אשי בדותא היא], כי מאחר שהתיר רבי יהודה עבודה בקמח וקלי, על כרחך התיר גם קצירה וטחינה, כי אין קמח

נתינת שמן בכלי שיצא ממנו ויכנס לנר

הנוטל בשבת שמן מתוך נר דולק, כלומר מהכלי, שבו הפתילה בוערת, על ידי השמן שבה, מאחר שהיה השמן עומד לדלוק, ועתה על ידי נטילתו לא ידלק, הרי זה נחשב כמכבה את אותו שמן, וחייב על כך.

ולא זו בלבד, אלא אף שמן שעדיין לא נכנס לתוך הנר, אבל עומד להיכנס אליו מעצמו, מאחר שייחד את השמן להיכנס לנר לדלוק, **אם נטלו משם בשבת, הרי זה נחשב כמכבה**, וחייב על כך.

ומן האופנים הנזכרים במסכת שבת, שבהם השמן עדיין אינו בנר, אבל עומד להיכנס לנר, ולפיכך, הנוטל ממנו חייב משום מכבה, הוא כשנתן שמן בשפופרת של ביצה או של חרס, ועשה בה נקב, ונתנה על גבי הנר, כדי שהשמן שבה יטפטף ויצא דרך הנקב לתוך הנר.

ולדעת חכמים, מאחר שבאופנים הללו, יש כיבוי אף בנטילת השמן שאינו בנר עצמו, יש לחוש, שמא יטעה אדם בכך, ויטול משם שמן בשבת, כי יהיה סבור שאין בכך כיבוי, ועל ידי זה יתחייב, ולכן אסרו להדליק נר לשבת באופנים הללו.

ולדעת רבי יהודה, אין לחוש לכך, ומותר להדליק את הנר באופנים הללו.

ואף שנתבאר לעיל, שלעניין בדיקת חמץ, מאחר שרגיל בו כל השנה, חשש רבי יהודה, שמא יטעה ויאכלנו, ולכן אסר את הבדיקה אחר שעת האיסור.

לעניין שבת לא חשש, שמא כשידליקו בנר כזה לשבת, יטעו ויטלו ממנו שמן בשבת, **כי איסור שבת חמור הוא, ובני אדם זוכרים להישמר ממנו אף מדברים שרגילים לעשות כל השבוע.**

קשירת חבל דלי שנפסק באמצעיתו

חבל דלי שנפסק באמצעיתו, אסור לקשור את שני חלקיו זה בזה בשבת, כי קשירה זו היא קשר של קיימא, שהרי יניח אותו כך לעולם, וקשר של קיימא הוא מהמלאכות האסורות בשבת.

לדעת חכמים, רק קשירה ממש אסורה, אבל מותר לחבר את שני חלקי החבל בקשר עניבה, כי עניבה אינה נחשבת קשר ואינה בכלל מלאכת קשירה.

ואין לחוש שאם יהיה מותר לעשות עניבה, יטעו בני אדם ויקשרו גם בקשר גמור, כי יש היכר בין עניבה לקשירה, ולא יטעו בדבר זה.

ולדעת רבי יהודה, אין שום חילוק בין קשר ממש לעניבה, ושניהם נחשבים קשרים גמורים ושווים לאיסור. ולכן כשם שאסור לקשור בקשר ממש, כך אסור לקשור בקשר עניבה.

ויש אופן, שבו לדברי הכל יוכל לחבר את שני חלקי החבל בשבת. על ידי שיתן את שני הראשים של מקום הפסיקה זה על זה, ויחזק אותם יחד, על ידי שיכרוך עליהם פונדא או פסקיא [=מיני חגורות].

קשירת דלי על פי הבור

הדלי שבו שואבים מים מהבור, רגיל להיות קשור בחבל על פי הבור, ומאחר שרגילים לקשרו שם קשר של קיימא אסור לקשרו שם בשבת.

ומעיקר הדין דווקא בחבל שמיועד לדלי, אין לקשר אותו שם בשבת, כי מאחר שהחבל מיועד לדלי, הוא מניחו קשור בדלי תמיד, והרי הקשר קשר של קיימא.

אבל בחבל שנצרך לאדם לדבר אחר, כגון חבל של מלאכת האורג, שהוא צריך לו למלאכתו, גם כשקושר אותו לדלי, אין כוונתו להניחו שם, אלא להתירו לאחר מכן, ואם כן, אין זה קשר של קיימא.

ומהטעם הזה, שקשירת חבל גרדי בדלי אינה קשירה של קיימא, מתיר רבי יהודה לקשור אותו בדלי בשבת. ואינו חושש שמא יטעו להתיר גם בשאר חבלים, כי איסור שבת חמור הוא, ואין טועים בו.

ולדעת חכמים, אף שמעיקר הדין היה מקום להתיר לקשור דלי בחבל שמיועד לדבר אחר. למעשה הדבר אסור, כי אם היה מותר לקשור בחבל זה, היו בני אדם טועים וקושרים גם בחבל המיועד לדלי. וכדי שלא יבואו לטעות בדבר זה, אמרו, שבכל חבל אין לקשור את הדלי בשבת.

ומכל מקום, גם חכמים לא אסרו קשירת דלי אלא בחבל, ואפילו כשהוא מיועד לדבר אחר.

אבל בחגורה [=פסקיא] המיועדת לדבר אחר, לדברי הכל מותר לקשור בה את הדלי, וגם

חכמים לא אסרו את הדבר.

כי הכל מבחינים בין חגורה לבין חבל, וכשיהיו קושרים את הדלי בחגורה, לא יטעו לומר, שכשם שמותר לקושרו בחגורה, כך מותר לקושרו בחבל.

סברת חכמים [=רבי מאיר] וסברת רבי יהודה

מכל המחלוקות הנזכרות לעיל, מתבארות סברות חכמים ורבי יהודה, מתי עשו חכמים הרחקה והוסיפו איסור מדבריהם על איסור תורה מחשש שיבואו לידי איסור תורה.

א. סברת חכמים.

כל מקום שהדבר האסור דומה לדבר של היתר, בין באיסורי שבת, ובין בשאר איסורים, הוסיפו בו איסור מדבריהם להרחיק מאיסור של תורה.

ולכן מאחר שתבואת חדש האסורה דומה לתבואה של היתר, חששו שמא יאכלו אותה והוסיפו בה איסור שלא לעסוק בה כלל.

וכמו כן, מאחר ששמן הנתון בכלי שעל גבי נר דומה לשמן של היתר, חששו שמא יסתפקו ממנו ואסרו לתת אותו על הנר.

וכמו כן, מאחר שחבל של גרדי דומה לשאר חבלים, אסרו לקשור בו את הדלי שמא יקשרו בשאר חבלים.

אבל קשר עניבה אינו דומה לקשר גמור, ולכן מאחר שלדעתם אינו אסור מהתורה, לא אסרוהו חכמים מחמת קשירה גמורה.

ויוצא מכלל זה החמץ, אף שהוא דומה למאכלי היתר, מכל מקום לא גזרו שלא לבדוק אחריו בפסת, כי מאחר שמחפש אחריו לבערו, ודאי לא יטעה לאוכלו.

ב. סברת רבי יהודה.

כל דבר איסור שאין רגילים לפרוש ממנו, חששו חכמים שמא יכשל בו, והוסיפו בו איסור מדבריהם להרחיק מאיסור של תורה.

ולכן, חמץ, מאחר שהכל רגילים בו כל השנה, חששו חכמים שאם יחפש אחריו כשימצאנו יאכלנו בטעות, ואמרו שלא לבדוק אחריו בשעת איסורו.

אבל תבואת חדש, שעדיין לא אכל ממנה, כי מתחילתה היא אסורה ועדיין לא הותרה, אין לחוש שיטעה ויאכלנה, ולכן לא אסרו לעסוק בה.

ולעניין כל איסורי שבת, מאחר שהם חמורים, רגילים לפרוש מהם. ולכן לא אסרו לתת שמן בכלי שעל גבי נר, ולא אסרו לקשור דלי בחבל של גרדי, שאין הקשר של קיימא.

והסיבה שרבי יהודה מחמיר שלא לעשות קשר עניבה, אין זו גזירה, אלא לדעתו עניבה דינה כקשירה שהיא אסורה מהתורה.

בכור תם שאחזו דם

בכור תם של בהמה טהורה עומד להקרבה, ואין היתר לשחטו במדינה, אלא אם כן נפל בו מום קבוע. ואסור להטיל בו מום קבוע בכוונה, שנאמר, "כָּל מוּם לֹא יִהְיֶה בּוֹ" (ויקרא כ"ב כ"א).

ולדעת רבי יהודה ורבי מאיר במסכת מנחות, בכור שאחזו דם [=מין ממיני החולאים הבא על ידי ריבוי דם], שרפואתו היא, שיקיזו לו דם, נחשב הוא כבכור בעל מום, מאחר שלפי מצבו, בלא שיקיזו דמו, ימות, ואין לך מום גדול ממנו.

ואף על פי שהוא נחשב כבכור בעל מום, אסור לעשות בו מום נוסף. כי בכתוב המלמד שאסור לתת מום בבכור, "כָּל מוּם לֹא יִהְיֶה בּוֹ", נאמר הריבוי, "כָּל", ללמד, שגם לאחר שנפל בו מום, אסור לתת בו מום אחר.

ולכן מדין תורה אסור להקיז לו דם במקום שההקזה עושה בו מום קבוע, כגון לפגום אוזנו או שפתו, אבל מותר להקיז לו דם במקום שההקזה אינה עושה בו מום קבוע, שפצע ההקזה מתרפא.

ולדעת רבי יהודה, כל זה מעיקר הדין, אבל למעשה, תקנו חכמים, שלא יקיזו דמו כלל, אף במקום שההקזה אינה עושה בו מום קבוע.

והסיבה לכך, כי חכמים חששו, שאם יתירו לאדם להציל את בכורו, על ידי שיקיזו לו דם במקום שההקזה אינה עושה בו מום קבוע, מתוך שהוא בהול להצילו בהיתר, שוב לא ידקדק היכן הוא מקיז לו דם, ויבוא להקיז דם במקום שההקזה עושה בו מום קבוע.

ולכן, מאחר שהקזה היא דבר שיכול לעשות בו מום קבוע, חכמים אסרו את ההקזה מכל וכל, ואפילו ימות הבכור בלא הקזה.

ולדעת רבי מאיר, לא אסרו חכמים את ההקזה במקום שאינה עושה בו מום קבוע. כי אם חכמים היו באים לאסור את ההקזה לגמרי, היה מקום לחוש, שהבעלים של הבכור, מתוך שהוא בהול על ממונו ההולך לאיבוד, לא ישמע להם, וילך להקיז לו דם, להצילו.

ומאחר שכשנאסר בהקזה, לא שמע על חילוק מקומות בבכור, בין מקום שההקזה עושה מום קבוע למקום שאינה עושה מום קבוע, עתה כשיבוא להקיז, לא ידקדק היכן מקיז, ויבוא להקיז אף במקום שההקזה עושה מום קבוע.

ונמצא שעל ידי האיסור שאסרו אותו חכמים בכל הקזה, יעבור על איסור תורה, שלא להטיל

מום בבכור.

ולכן, יש להניח את הדבר כדין תורה, ולהתיר לו להקיז במקום שההקזה אינה עושה מום קבוע, ועל ידי זה יקיז במקום המותר, ולא במקום האסור.

קירוד וקירצוף

קירוד וקירצוף הם שני אופנים של סירוק הבהמה לנקות אותה מטיט ואבק שעליה. הקירוד הוא במסרק ששיניו חדות, ועושות בבהמה חבורה. והקירצוף במסרק ששיניו גסות, ואינן עושות בה חבורה.

ומאחר שהקירוד עושה בבהמה חבורה, הכל מודים שאין מקרדים את הבהמה ביום טוב, כי עשיית חבורה היא מהמלאכות האסורות בשבת ויום טוב [=תולדת שוחט].

ונחלקו חכמים, האם מותר לקרצף את הבהמה ביום טוב.

לדעת רבי יהודה, מאחר שהקירצוף אינו עושה בבהמה חבורה, מותר לקרצפה ביום טוב. ואין לחוש שאם יתירו לו לקרצף, מתוך כך שבהול הוא על ממונו, יבוא גם לקרד.

כסברת רבי יהודה לעניין בכור שאחזו דם, שמחמת בהילותו אסר רבי יהודה את ההקזה באופן המותר, שמא יעשה באופן האסור.

והסיבה שאין לחוש לכך, כי אין כאן בהילות גדולה על ממונו, שכן אפילו אם לא יקרצף, לא תמות בהמתו, אלא שיהיה לה צער.

ואין זה כבכור שאחזו דם, שאם לא יקיז לו דם, ימות, ויש בהילות גדולה על ממונו.

וכמו כן, לא גזרו שלא לקרצף כדי שלא יבוא לקרד, כי אין לחוש שיטעה בדבר משום שיש היכר ביניהם.

ואף שלעניין בדיקת חמץ אסר רבי יהודה את הבדיקה שמא יבוא לאכול את החמץ גם בלא שיהא בהול על ממונו, אין זה אלא לעניין פת חמץ, שהיא דומה לפת מצה, ולכן עלול לטעות ולאוכלה. מה שאין כן קירוד וקרצוף, שאינם דומים ולא יטעה ביניהם.

ולדעת חכמים, אף על פי שהקירצוף אינו עושה בבהמה חבורה, חששו שאם יתירו את הקירצוף ביום טוב, יטעו שגם הקירוד מותר, ולכן אסרו אף את הקירצוף.

מחלוקת התנאים במשנתנו, תתבאר בעזה"י בדף י"ב.

דפים יא-יב

חקירות ובדיקות של עדי נפשות

במסכת סנהדרין מבואר כיצד היו בודקים עדי נפשות כדי לקבל עדותם, ולהרוג את הנפש על פיהם. ושני מיני שאלות היו שואלים: (א) שבע חקירות. (ב) בדיקות.

א. שבע חקירות שתהא העדות בת הזמה.

מבואר במסכת סנהדרין, שכל עדות שאינה בת הזמה, אין מקבלים אותה. וההזמה היא, שיבואו עדים אחרים, ויאמרו על אלה, בזמן שאתם אומרים שראיתם את המעשה, הייתם עימנו במקום אחר.

ואם כן, כדי שתהא העדות בת הזמה, צריכים העדים לומר מתי בדיוק ראו את העדות, והיכן ראו אותה, כדי שיוכלו להזימם, לומר להם באותו זמן הייתם עימנו במקום אחר.

ולמדו חכמים מהכתובים, ששואלים את העדים שבע שאלות, כדי לברר את זמן ראייתם ומקום הראיה, וכל שאינם יודעים לענות על כל שבע השאלות האלה, הרי זו עדות שאי אפשר להזימה, והיא בטלה, ושאלות אלו נקראות חקירות. ואלו הן:

(א) באיזה שבוע [של יובל], היה המעשה.

(ב) באיזו שנה [של שבוע], היה המעשה.

(ג) באיזה חודש, היה המעשה.

(ד) בכמה בחודש, היה המעשה.

(ה) באיזה יום של שבת, היה המעשה.

(ו) באיזה שעה ביום, היה המעשה.

(ז) באיזה מקום, היה המעשה.

ב. בדיקות.

מלבד שבע החקירות, שיש לחקור את העדים, כדי שתהא העדות עדות שניתן להזימה, יש לשאול את העדים את גוף העדות, מה המעשה שראו, ולברר אם לפי מה שראו, עשה הנידון מעשה שיש לחייבו עליו.

וכמו כן ניתן לשאול אותם אם ראו דברים נוספים שאינם מגוף מעשה העדות, שאם יכחישו זה את זה בפרטים אלה תהא עדותם מוכחשת. כגון באלו בגדים היו לבושים אותם

שראו עושים את המעשה. וכל השאלות הללו

נקראות בדיקות.

ג. חילוק בין חקירות לבדיקות.

הבדיקות, אם אמרו העדים על פרט מסוים, אין
אנו יודעים, אם גם לולי אותו פרט יש במה
שראו לחייב את הנידון, הרי זה מתחייב.

אבל החקירות, אם אמר אחד מהעדים איני
יודע, אפילו אינו יודע רק את השעה שבה היה
המעשה, אף שיודע את היום, בטלה העדות.

כי אי אפשר להזימו על אותה שעה, וכל עדות
שאי אפשר להזימה בטלה.

עדים שהכחישו זה את זה בחקירת ימי החודש
א. הכחשה של יום אחד.

עדים שהכחישו זה את זה באיזה יום בחודש
היה המעשה, וההפרש ביניהם יום אחד, כגון
שזה אומר בשנים בחודש היה המעשה, וזה
אומר בשלושה בחודש היה המעשה, **עדותם**
קיימת.

כי באמת שניהם מתכוונים לאותו יום, שהרי
כששאלנו אותם אחר כך באיזה יום בשבוע, אמרו
אותו דבר. אלא שלעניין ימי החודש, האחד טעה,
כי לא ידע מתי קבעו את ראש החודש.

כגון שהיה החודש שעבר מעובר, ונקבע ראש
חודש ביום שלושים ואחד של החודש הקודם,
ולא ידע, והיה סבור שנקבע ראש חודש יום אחד
קודם לכן.

ומבואר במסכת סנהדרין, שכל זה עד רובו של חודש,
אבל משעבר רוב החודש, כבר נודע מתי נקבע החודש,
ואם הכחישו זה את זה ביום אחד, העדות בטלה.

ב. הכחשה של שני ימים.

עדים שהכחישו זה את זה בחקירת באיזה יום
בחודש היה המעשה, וההפרש ביניהם שני ימים.
כגון שזה אומר בשלושה בחודש היה המעשה,
וזה אומר בחמישה בחודש היה המעשה, **עדותם**
בטלה.

ואין אומרים שהאחד טעה מתי נקבעו שני
חודשים, כי בדבר זה אין בני אדם טועים.

עדים שהכחישו זה את זה בחקירת השעה

א. הכחשה של שעה אחת.

עדים שהכחישו זה את זה בחקירת השעה, והיה
ההפרש ביניהם שעה אחת, **כגון שזה אומר**
בשתי שעות ביום היה המעשה, וזה אומר
בשלוש שעות ביום היה המעשה.

לדברי הכל **עדותם קיימת**, כי עדים טועים בזה,
ובאמת מתכוונים לאותה שעה.

ולדברי רב שימי בר אשי, כל זה **כשאין**
מכחישים זה את זה בסימן מובהק, אבל
כשמכחישים זה את זה בסימן מובהק, אפילו
בשיעור סמוך, כגון זה אומר קודם הנץ החמה,
וזה אומר בשעת הנץ החמה, עדותם בטלה. כי
בסימן מובהק אין העדים טועים.

ואין לומר שבאמת היה הדבר קודם הנץ החמה,
וזה שאומר בשעת הנץ החמה, טעה, כי ראה אור
אחר, והיה סבור שהוא אור החמה.

ב. הכחשה של שתי שעות.

עדים שהכחישו זה את זה בחקירת השעה, והיה
ההפרש ביניהם שתי שעות. **כגון שזה אומר**
בשלוש שעות ביום היה המעשה, וזה אומר
בחמש שעות ביום היה המעשה, נחלקו חכמים
בדבר.

לדברי רבי מאיר, **עדותם בטלה**, כי עדים אינם
טועים בשיעור כזה, ואם כן כל אחד אומר
שראה בשעה אחרת.

ולדברי רבי יהודה, **ברוב השעות העדים טועים**
אף בשיעור כזה, ולכן עדותם קיימת.

אבל אם האחד אומר שראה בשעה חמישית של
היום, והאחד אומר שראה בשעה שביעית של
היום, מודה רבי יהודה שעדותם בטלה.

כי בזה ודאי אין העדים טועים, שהרי בשעה
חמישית חמה במזרח, ובשעה שביעית חמה
במערב, ואינם מתכוונים לאותה שעה, אלא
מכחישים זה את זה.

סברות רבי מאיר ורבי יהודה

נתבאר, שלדעת רבי מאיר, כשעד אחד אומר
בשתי שעות היה המעשה, ועד שני אומר
שהמעשה היה בשעה שאחרי כן, עדותם קיימת,
כי עדים טועים בזה, ובאמת מתכוונים לאותה
שעה.

אבל כשעד אחד אומר בשלוש שעות היה
המעשה, ועד שני אומר שהמעשה היה שתי
שעות אחר כך, עדותם בטלה, כי אין עדים
טועים בזה, וכל אחד מעיד על זמן אחר.

ולדעת רבי יהודה, גם כשעד אחד אומר בשלוש
שעות היה המעשה, ועד שני אומר שהמעשה
היה שתי שעות אחר כך, עדותם קיימת, כי

גם כשעד אחד אומר בשלוש שעות היה המעשה,
ועד שני אומר שהמעשה היה שתי שעות אחר
כך, עדותם קיימת, כי

עדים טועים בזה, ובאמת מתכוונים לאותה

שעה.

ונאמרו שלושה אופנים לבאר דברי רבי מאיר ורבי יהודה, עד כמה בני אדם טועים בשעות.

א. לשון ראשון של אביי.

לדברי רבי מאיר, אין אדם טועה בשעות כלל, ולפיכך כששני עדים מעידים על אותו מעשה, וכל אחד אומר שהיה בשעה אחרת, אפילו אם אין בין זו לזו אלא מעט, אין לומר ששניהם נתכוונו לאותה שעה, וטעה האחד מעט, אלא כל אחד מעיד על זמן אחר, והעדויות בטלה.

והסיבה שכשאחד אומר בשתי שעות היה המעשה, ואחד אומר בשלוש שעות היה המעשה, עדותם קיימת, כי באמת שניהם העידו על רגע אחד, שהוא הזמן שבו תמה שעה שניה ונכנסה שעה שלישית, אלא שזה קרא לו שעה שניה, כי היה בסופה, וזה קרא לו שעה שלישית, כי היה בתחילתה.

ולדברי רבי יהודה, אדם טועה עד חצי שעה, ולפיכך כששני עדים מעידים על אותו מעשה, וכל אחד אומר שהיה בשעה אחרת, אם יש בין זו לזו יותר מחצי שעה, אין לומר ששניהם נתכוונו לאותה שעה, וטעה האחד, אלא כל אחד מעיד על זמן אחר, והעדויות בטלה.

והסיבה שכשאחד אומר בשלוש שעות היה המעשה, ואחד אומר בחמש שעות היה המעשה, עדותם קיימת, כי באמת שניהם העידו על רגע אחד, שהוא אמצע השעה הרביעית, וכל אחד טעה בחצי שעה, האחד היה סבור שהיה המעשה בתחילת שעה רביעית וקרא לו שעה שלישית כי סוף שלישית הוא תחילת רביעית והאחד היה סבור שהיה המעשה בסוף שעה רביעית וקרא לו שעה חמישית כי תחילת חמישית הוא סוף רביעית.

ב. לשון שני של אביי.

לדברי רבי מאיר, אדם טועה בשעות משהו, כלומר זמן מועט. ולפיכך, כששני עדים מעידים על אותו מעשה, וכל אחד אומר שהיה בשעה אחרת, אם יש בין זו לזו יותר ממשהו, אין לומר ששניהם נתכוונו לאותה שעה, וטעה האחד, אלא כל אחד מעיד על זמן אחר, והעדויות בטלה.

והסיבה שכשאחד אומר בשתי שעות היה המעשה, ואחד אומר בשלוש שעות היה המעשה, עדותם קיימת, כי באמת שניהם העידו על רגע אחד, ואחד מהם טעה במשהו, שהמעשה היה בסוף שעה שניה, וזהו שאמר האחד שעה שניה, שנתכוון לסוף שעה שניה, וזה שאמר שעה שלישית, נתכוון לתחילת שלוש, וטעה במשהו. או שהמעשה היה בתחילת שעה שלישית, וזהו שאמר האחד שעה שלישית, שנתכוון לתחילת שעה שלישית, וזה שאמר שעה שניה, נתכוון לסוף שניה, וטעה במשהו.

ולדברי רבי יהודה, אדם טועה עד שעה ומשהו, ולפיכך כששני עדים מעידים על אותו מעשה, וכל אחד אומר שהיה בשעה אחרת, אם יש בין זו לזו יותר משעה ומשהו, אין לומר ששניהם נתכוונו לאותה שעה, וטעה האחד, אלא כל אחד מעיד על זמן אחר, והעדויות בטלה.

והסיבה שכשאחד אומר בשלוש שעות היה המעשה, ואחד אומר בחמש שעות היה המעשה, עדותם קיימת, כי באמת שניהם העידו על רגע אחד, ואחד מהם טעה בשעה ומשהו, שהמעשה היה בסוף שעה שלישית, וזהו שאמר האחד שעה שלישית, שנתכוון לסוף שעה שלישית, וזה שאמר שעה חמישית, נתכוון לתחילת חמש, וטעה בשעה ומשהו. או שהמעשה היה בתחילת שעה חמישית, וזהו שאמר האחד שעה חמישית, שנתכוון לתחילת שעה חמישית, וזה שאמר שעה שלישית, נתכוון לסוף שלישית, וטעה בשעה ומשהו.

הלך רב הונא בריה דרב יהודה, ואמר את דברי אביי לפני רבא. והקשה רבא ואמר, כיצד יתכן לומר שלדברי רבי מאיר אין אדם טועה כלום, או טועה עד משהו, הלא אם כן הוא, כשאחד אומר בשתי שעות, ואחד אומר בשלוש שעות, אין שום הכרח לומר שאכן נתכוונו זה לסוף שתיים וזה לתחילת שלוש. ויתכן שנתכוון זה לתחילת שתיים וזה לסוף שלוש, ובכך הם מכחישים זה את זה.

ומאחר שאין שום הכרח לומר שאינם מכחישים זה את זה, מספק אין לקיים את עדותם, ולהרוג את הנפש על פיהם.

וכמו כן כיצד יתכן לומר שלדברי רבי יהודה אדם טועה רק עד חצי שעה, או עד שעה ומשהו, הלא אם כן הוא, כשאחד אומר בשלוש שעות, ואחד אומר בחמש שעות, אין שום הכרח לומר שאכן נתכוונו זה לסוף שלוש, וזה לתחילת חמש, ויתכן שנתכוון זה לתחילת שלוש, וזה לסוף חמש, ובכך הם מכחישים זה את זה.

ומאחר שאין שום הכרח לומר שאינם מכחישים זה את זה, מספק אין לקיים את עדותם, ולהרוג את הנפש על פיהם.

שכן נאמר "וְשִׁפְטוּ הָעֵדָה בֵּין הַמָּקָה וּבֵין גְּאֵל הַדָּם עַל

הַמְשַׁפְּטִים הָאֵלֶּה. וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת הַרְצַח מִיַּד גְּאֵל הַדָּם וְהִשִּׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מְקַלְטוֹ אֲשֶׁר נָס שָׁמָּה וַיֵּשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ" (במדבר ל"ה כ"ד-כ"ה), ללמד, שיש לחפש אחר זכותו של נידון ולהצילו.

ג. דעת רבא.

לדברי רבי מאיר, אדם טועה עד שתי שעות חסר משהו. ומהטעם הזה בלבד, כשאחד אומר בשתי שעות היה המעשה, ואחד אומר בשלוש שעות היה המעשה, עדותם קיימת.

כי באמת שניהם העידו על רגע אחד, ואחד מהם טעה בשתי שעות חסר משהו, שכן אפילו אם תאמר שנתכוון זה לתחילת שעה שניה, וזה לסוף שעה שלישית, והאחד דייק בעדותו, אין כאן הכחשה, אלא שחבירו טעה כשיעור שבני אדם טועים, שהוא שתי שעות חסר משהו.

ולדברי רבי יהודה, אדם טועה עד שלוש שעות חסר משהו. ומהטעם הזה בלבד כשאחד אומר בשלוש שעות היה המעשה, ואחד אומר בחמש שעות היה המעשה, עדותם קיימת.

כי באמת שניהם העידו על רגע אחד, ואחד מהם טעה בשלוש שעות חסר משהו, שכן אפילו תאמר שנתכוון זה לתחילת שעה שלישית, וזה לסוף שעה חמישית, והאחד דייק בעדותו, אין כאן הכחשה, אלא חבירו טעה כשיעור שבני אדם טועים, שהוא שלוש שעות חסר משהו.

הזמת עדים לדעת רבי מאיר

א. כששני העדים העידו על אותה שעה.

נתבאר שלדברי רבא, דעת רבי מאיר, שאדם טועה עד שתי שעות חסר משהו.

ואם כן, כשהעידו עדים שהיה המעשה בשעה מסויימת כגון בשעה שלישית, ובאו עדים ואמרו בשעה שלישית עימנו הייתם במקום אחר, לא הזימו אותם.

כי יתכן שטעו הראשונים, ומחמת הטעות אמרו שהיה המעשה בשעה שלישית אף שבאמת היה קודם לה או לאחריה.

ואין העדים מוזמים עד שיאמרו המזימים עימנו הייתם בכל הזמן שאפשר לתלות בו את טעות הראשונים. שהוא מתחילת שתי שעות קודם השעה שאמרו העדים, עד סוף שתי שעות אחרי השעה שאמרו.

ולכן כשאמרו העדים שהיה המעשה בשעה שלישית, על המזימים לומר, עימנו הייתם במקום אחר, מתחילת שעה ראשונה עד סוף שעה חמישית.

כי כשאמרו הראשונים שעה שלישית, יתכן שכוונתם היתה לתחילתה, ועוד יתכן שטעו בדבר ובאמת היה המעשה שתי שעות חסר משהו קודם לכן, כלומר בתחילת שעה ראשונה.

וכמו כן יתכן שכוונתם היתה לסוף שעה שלישית, ועוד יתכן שטעו בדבר ובאמת היה המעשה שתי שעות חסר משהו לאחר מכן, כלומר בסוף שעה חמישית.

ב. כשזה אומר בשעה שניה וזה אומר בשעה שלישית.

נתבאר, שכששני העדים אמרו שראו את המעשה בשעה שלישית, אינם מוזמים, עד שיאמרו המזימים, עימנו הייתם במקום אחר מתחילת שעה ראשונה עד סוף שעה חמישית, שהם השעה השלישית שאמרו העדים, ועוד שתי שעות קודם לכן, ושתי שעות לאחר מכן.

וכשאחד העדים אומר שהיה המעשה בשעה שניה, ואינו נחשב מכחיש את חבירו כפי שנתבאר, כשבאים להזימו, המזימים צריכים לומר, שהיה עימם במקום אחר מתחילת שתי שעות קודם הזמן שאמר הוא עד סוף שתי שעות שאחרי כן. שכן כל אחד לפי הזמן שאמר הוא, יתכן שטעה שתי שעות קודם לכן ושתי שעות לאחר מכן.

אלא מאחר שאמר זה בשעה שניה, די בכך שיזימו אותו מתחילת שעה ראשונה, ואין צריכים להזימו גם על שעה אחרונה של לילה.

כי זה שאמר שעה שניה של יום, אף שיכול לטעות עד שתי שעות קודם לכן, בין יום ללילה אינו טועה, ובוודאי לא נתכוון לשעה האחרונה של הלילה.

ואם כן, כדי שיוזמו שניהם עליהם לומר שזה שאמר בשעה שניה היה עימם במקום אחר ארבע שעות ראשונות של יום, שזהו טווח טעותו.

וזה שאמר בשעה שלישית, היה עימם במקום אחר חמש שעות ראשונות של יום, שזהו טווח טעותו...

וכל זה כדי שיוזמו שני העדים, ויקוים בהם דין הזמה לעשות בהם כאשר זממו.

אבל לבטל את עדותם, די בכך שיאמרו המזימים לאחד מהם, שהיה עימם במקום אחר בכל טווח טעותו של חבירו הנכנס בטווח טעותו...

אבל לבטל את עדותם, די בכך שיאמרו המזימים לאחד מהם, שהיה עימם במקום אחר בכל טווח טעותו של חבירו הנכנס בטווח טעותו...

טעותו שלו.

כגון שאומרים לזה שאמר בשעה שניה, עימנו היית במקום אחר מתחילת שעה שניה עד סוף שעה שלישית. שכן אף שלא הוזם זה לגמרי, כי ניתן לומר שראה את המעשה בשעה ראשונה, שלא הוזם בה, והיא בטווח טעותו. מכל מקום מאחר אם ראה את המעשה בשעה ראשונה לא ראה אותה יחד עם חבירו שאומר שראה בשעה שלישית, ומאחר שלא ראו את המעשה יחד, עדותם בטילה.

הזמת עדים לדעת רבי יהודה

א. כששני העדים העידו על אותה שעה.

נתבאר שלדברי רבא, דעת רבי יהודה, שאדם טועה עד שלוש שעות חסר משהו.

ואם כן, כשהעידו עדים שהיה המעשה בשעה מסויימת כגון בשעה שלישית, ובאו עדים ואמרו בשעה שלישית עימנו הייתם במקום אחר, לא הזימו אותם.

כי יתכן שטעו הראשונים, ומחמת הטעות אמרו שהיה המעשה בשעה שלישית אף שבאמת היה קודם לה או לאחריה.

ואין העדים נעשים זוממים עד שיאמרו המזימים עימנו הייתם בכל הזמן שאפשר לתלות בו את טעות הראשונים, שהוא מתחילת שלוש שעות קודם השעה שאמרו העדים, עד סוף שלוש שעות אחרי השעה שאמרו.

ולכן כשאמרו העדים שהיה המעשה בשעה שלישית, על המזימים לומר, עימנו הייתם במקום אחר, מתחילת שעה ראשונה עד סוף שעה ששית.

שכן כשאמרו הראשונים שעה שלישית, יתכן שכוונתם היתה לתחילתה, ועוד יתכן שטעו בדבר ובאמת היה המעשה קודם לכן.

ואף שיכולים לטעות עד שלוש שעות, בין יום ללילה אינם טועים, ואם כן אין לומר שהיה המעשה בתחילת שעה אחרונה של לילה, אלא מתחילת היום בלבד יתכן שהיה המעשה.

וכמו כן יתכן שכוונתם היתה לסוף שעה שלישית, ועוד יתכן שטעו בדבר ובאמת היה המעשה שלוש שעות חסר משהו לאחר מכן, כלומר בסוף שעה ששית.

ב. כשזה אומר בשעה שלישית וזה אומר בשעה חמישית.

נתבאר, שכששני העדים אמרו שראו את המעשה בשעה שלישית, אינם נעשים זוממים, עד שיאמרו המזימים, עימנו הייתם במקום אחר מתחילת שעה ראשונה עד סוף שעה ששית, שהם השעה השלישית שאמרו העדים, ועוד שתי שעות קודם לכן, ושלוש שעות לאחר מכן.

וכשאחד העדים אומר שהיה המעשה בשעה חמישית, שאינו נחשב מכחיש את חבירו כפי שנתבאר. כשבאים להזימו, המזימים צריכים לומר, שהיה עימהם במקום אחר מתחילת שלוש שעות קודם הזמן שאמר הוא עד סוף שלוש שעות שאחרי כן.

שכן כל אחד לפי הזמן שאמר הוא, יתכן שטעה שתי שעות קודם לכן ושתי שעות לאחר מכן.

אלא מאחר שאמר זה בשעה חמישית, די בכך שיזימו אותו עד סוף שעה ששית, ואין צריכים להזימו גם על שעה שביעית ושמינית.

כי זה שאמר שעה חמישית של יום, אף שיכול לטעות עד שלוש שעות לאחריו, בין חמישית לשביעית אינו טועה שבחמישית חמה במזרח ובשביעית חמה במערב, ובוודאי לא נתכוון לשעה שביעית או שמינית.

ואם כן, כדי שיוזמו שניהם עליהם לומר שזה שאמר בשעה שלישית, היה עימהם במקום אחר שש שעות ראשונות של יום, שזהו טווח טעותו, וזה שאמר בשעה חמישית, היה עימהם במקום אחר מתחילת שעה שניה של יום עד סוף שעה ששית של יום, שזהו טווח טעותו.

וכל זה כדי שיוזמו שני העדים, ויקוים בהם דין הזמה, לעשות בהם כאשר זממו. אבל לבטל את עדותם, די בכך שיאמרו המזימים לאחד מהם, שהיה עימהם במקום אחר בכל טווח טעותו של חבירו הנכנס בטווח טעותו שלו.

כגון שאומרים לזה שאמר בשעה שלישית, עימנו היית במקום אחר מתחילת שעה שלישית עד סוף שעה חמישית, שאף שלא הוזם לגמרי, כי ניתן לומר שראה את המעשה בשעה ראשונה או שניה, שלא הוזם בה, והיא בטווח טעותו, מכל מקום מאחר שוודאי לא ראו את המעשה יחד, עדותם בטילה.

דף יב

הזמן שהחמץ נאסר

כבר נתבאר בדף ד', שמדין תורה החמץ אסור

בהנאה מסוף שעה ששית [=חצות] של יום ארבעה עשר בניסן, אבל עד השעה הזו החמץ מותר מהתורה באכילה ובהנאה.

וחכמים חששו, שמא יטעו בני אדם בדבר, ואם יהיה מותר לאכול חמץ עד סוף שעה ששית, יהיו שיאכלו אף אחר הזמן הזה, ולכן אסרו את החמץ כבר קודם לכן. ונחלקו חכמים בדבר זה.

א. דעת רבי מאיר.

אף שמדין תורה, כל שעה ששית החמץ מותר בהנאה ובאכילה, והוא נאסר רק בשעה שביעית. חכמים חששו, שמא כשתגיע שעה שביעית, יטעה ויהיה סבור שעדיין השעה הששית, ולא יפרוש מהחמץ, ולכן אמרו, שגם בכל השעה הששית החמץ אסור באכילה ובהנאה.

ואין להקשות על דברי אביי, שאמר לעיל, שלדעת רבי מאיר, אין אדם טועה בשעות כלל, או שהוא טועה משהו, אבל שעה שלימה אינו טועה, ואם כן לכאורה אין לאסור את החמץ אלא מעט קודם סוף השעה הששית, אבל שעה שלימה אין לחוש שיטעה, ואם כן למה אסרו את החמץ שעה שלימה קודם איסורו.

כי דברי אביי נאמרו רק לעניין עדות, שמסורה לזריזים, שאין אדם בא להעיד אלא אם כן הוא בקי בשעות, כי יודע שיחקרוהו מתי היה המעשה, ודווקא על עדים אמר רבי מאיר שאינם טועים כלל, או טועים משהו.

אבל שאר בני אדם טועים אפילו שעה שלימה, ומאחר שהחמץ מסור לכל, אסרו אותו שעה שלימה קודם שנאסר מהתורה, כדי שלא יבואו להנות ממנו בזמן שנאסר מהתורה.

וכל זה בשעה ששית, אבל בשעה חמישית החמץ מותר באכילה ובהנאה, שאין אדם טועה בשעה שביעית לומר שהיא שעה חמישית, וכשיהיה מותר להנות מהחמץ בחמישית, לא יבואו להנות ממנו בשביעית.

ואין להקשות על דברי רבא, שאמר לעיל, שלדעת רבי מאיר, אדם טועה אפילו שתי שעות חסר משהו, ואם כן למה לא אסרו את החמץ מתחילת שעה חמישית, שתי שעות קודם איסורו.

כי גם לדברי רבי מאיר, כשיש היכר בדבר, אין אדם טועה שתי שעות, ובין שעה חמישית לשעה שביעית יש היכר, שבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב.

ודווקא בין חמש לשבע יש היכר, אבל בין שש לשבע אין היכר, כי בשעה ששית חמה באמצע הרקיע והצל קרוב לנטות לכאן ולכאן וקשה לעמוד עליו.

ב. דעת רבי יהודה.

רבי יהודה מחמיר יותר מרבי מאיר, ואומר, שגם בשעה חמישית אסרו חכמים את החמץ, אלא שבשעה זו לא החמירו לאוסרו בהנאה, והוא אסור באכילה בלבד, אבל בהנאה הוא מותר, ורשאי להאכיל ממנו לבהמתו.

והסיבה שאסרו את החמץ באכילה כבר בשעה חמישית. כי יש הטועים גם בין שעה חמישית לשעה שביעית, ואם היה החמץ מותר באכילה בשעה חמישית, כשתגיע שעה שביעית, יטעו, ויהיה סבורים שעדיין השעה החמישית, ויאכלו חמץ באיסור.

כן נראה מתחילת סוגיית הגמרא. ולהלן יתבאר בעזה"י, שלדעת רבא באמת אין טועים בין שעה חמישית לשעה שביעית, והסיבה שאסרו את אכילת החמץ בשעה חמישית, כדי שילך ללקט עצים לשרוף את החמץ, או משום יום המעונן, שבו אין היכר בין שעה חמישית לשעה שביעית.

ואין להקשות על דברי אביי, שאמר לעיל, שלדעת רבי יהודה, אדם טועה חצי שעה או שעה ומשהו, אבל שתי שעות אינו טועה, ואם כן לכאורה אין לאסור את החמץ באכילה אלא לכל היותר בסוף שעה חמישית, שזה שעה ומשהו לפני סוף שעה שביעית, ואם כן למה אסרו את החמץ באכילה שתי שעות קודם איסורו.

כי דברי אביי נאמרו רק לעניין עדות, שמסורה לזריזים, שאין אדם בא להעיד אלא אם כן הוא בקי בשעות, כי יודע שיחקרוהו מתי היה המעשה, ודווקא על עדים אמר רבי יהודה שהם טועים עד חצי שעה או שעה ומשהו.

אבל שאר בני אדם טועים אפילו שתי שעות, ומאחר שהחמץ מסור לכל, אסרו אותו באכילה שתי שעות קודם שנאסר מהתורה, כדי שלא יבואו לאוכלו בזמן שנאסר מהתורה.

ומכל מקום רק מתחילת שעה חמישית החמץ אסור באכילה אבל בשעה רביעית הוא מותר באכילה, שאין אדם טועה בשעה שביעית לומר שהיא שעה רביעית, וכשיהיה מותר לאכול חמץ ברביעית, לא יבואו לאכול בשביעית.

ואין להקשות על דברי רבא, שאמר לעיל, שלדעת רבי יהודה, אדם טועה אפילו שלוש שעות חסר משהו, ואם כן למה לא אסרו את החמץ מתחילת שעה רביעית, שלוש שעות קודם

(א) **כי גם לדברי רבי יהודה, כשיש היכר בדבר, אין אדם טועה שלוש שעות, ובין שעה רביעית לשעה שביעית יש היכר, שברביעית חמה במזרח ובשבע חמה במערב.**

ואף שמחמת הטעם הזה של היכר, אמר רבי יהודה, שאין טועים גם בין חמש לשבע, ולכן כשעד אחד אמר בשעה חמישית ואחד אמר בשעה שביעית העדות בטילה, אין זה אלא לעניין עדות, שהיא מסורה לזריזים, ואינם טועים בין חמישית לשביעית.

אבל לעניין חמץ, שהוא מסור לכל, יש לסמוך רק על היכר גדול, שבין שעה רביעית לשעה שביעית. [כן יישב אביי את דברי רבא].

(ב) **ורבא רצה לומר, שבאמת גם לעניין חמץ המסור לכל, מודה רבי יהודה שיש לסמוך על ההיכר שבין שעה חמישית לשעה שביעית, ואם כן די היה לאסור את החמץ באכילה משעה ששית בלבד.**

והסיבה שאסרו את החמץ באכילה בשעה חמישית, כי לדעת רבי יהודה, יש לבער את החמץ בשריפה, ולא באופן אחר, וכדי שלא ישכח לאסוף עצים לבער, אסרו את החמץ בשעה חמישית באכילה, להזכירו ללכת לאסוף עצים.

ודברי רבא אלו נדחו, כי מבואר בברייתא, שלדעת רבי יהודה רק קודם השעה שהחמץ נאסר מהתורה חובה לבער אותו בשריפה דווקא, אבל משעה שביעית ואילך, השבתתו בכל דבר.

(ג) **שוב אמר רבא, שבאמת גם לעניין חמץ המסור לכל, מודה רבי יהודה שיש לסמוך על ההיכר שבין שעה חמישית לשעה שביעית, ואם כן די היה לאסור את החמץ באכילה משעה ששית בלבד.**

והסיבה שאסרו את החמץ באכילה בשעה חמישית, כי היכר זה ישנו רק ביום שהחמה זורחת על הארץ. אבל ביום המעונן, העננים מכסים את החמה, ואין היכר אם היא במזרח או במערב, ומחמת ימים אלו אמרו, שלעולם גם בשעה חמישית יהיו אסורים באכילת החמץ.

ומחמת הטעם הזה, גם בשעה רביעית היה מקום לאסור את אכילת החמץ, כי ביום המעונן אין היכר בין שעה רביעית לשעה שביעית.

והסיבה שלא אסרו את החמץ בשעה רביעית, כי שעה רביעית יש לה היכר מטעם אחר, שהיא שעת סעודה לכל, ומאחר שהכל סועדים בה בכל יום, הכל בקיאים בה.

ג. דעת רבן גמליאל.

לדעת רבן גמליאל, חמץ של חולין נאסר באכילה כבר בשעה חמישית, כדעת רבי יהודה.

והסיבה שלא אסרו את החמץ באכילה כבר בשעה חמישית, כי כל זמן שיכול לאוכלו, אסור להפסידו בידים, ולכן הקלו להתיר אכילתו כל שעה חמישית.

ודווקא בשעה חמישית, אבל בשעה ששית לא הקלו לאוכלו, כי ודאי יש לחוש לכך שאם יהיה מותר לאוכלו בשעה ששית, יש שיטעו כשתגיע שעה שביעית, ויהיו סבורים שעדיין שעה ששית, ויאכלו חמץ האסור מהתורה.

זמן סעודה

א. שעה ראשונה – מאכל לודים הם אומה של כנענים, ואוכלי אדם הם, ורעבתנים, ולכן מקדימים לאכול מיד כשהם קמים.

ב. שעה שניה – מאכל לסטים שגם הם רעבתנים, אלא שהיו ערים בלילה, וישנים שעה אחת שחרית, וקמים בשעה שניה, ואוכלים.

ג. שעה שלישית – מאכל יורשים שלא טרחו בממונם, ואין עסוקים ודואגים לשוט אחרי מזונות, ולעסוק במלאכה, ויש להם זמן פנוי לאכול בשעה שלישית.

ד. שעה רביעית – מאכל כל אדם.

ה. שעה חמישית – מאכל פועלים.

ו. שעה ששית – מאכל תלמידי חכמים.

ומי שלא טעם כלום עד סוף שעה ששית, ומתחיל לאכול בשעה שביעית, הרי זה כזורק אבן לחמת, יש מפרשים שאכילתו קשה ומזיקה לגוף. ויש מפרשים שאכילתו אינה קשה אבל גם אינה יפה ואין בה תועלת לגוף.

דף יג

ההלכה במחלוקת זו מתי החמץ נאסר

לדברי רב נחמן אמר רב, ההלכה כרבי יהודה, שאמר שמתחילת שעה חמישית החמץ אסור באכילה ומתחילת שעה ששית נאסר בהנאה.

ולהלן יתבארו בעזה"י, מספר דינים, שמהם רצו

להקשות על רב, או להביא מהם ראיה לדברי

רב.

כל שעה שמותר לאכול

מאכיל לבהמה לחיה ולעופות

בתחילת פרק שני שנו כך, "כל שעה שמותר לאכול מאכיל לבהמה לחיה ולעופות", ולכאורה דין זה הוא כדעת רבי מאיר, האומר, שזמן אכילה שלו, וזמן ההנאה מהחמץ, כגון להאכילו לבהמתו, שווה הוא, עד סוף שעה חמישית, ומשם ואילך נאסרה האכילה וההנאה.

ומתוך כך שנוכר דינו של רבי מאיר במשנה בלא מחלוקת [=סתם לן תנא כרבי מאיר], לכאורה כן ההלכה, שלא כמו שפסק רב שהלכה כרבי יהודה.

ומסקנת הגמרא, שמשנה זו אינה כדעת רבי מאיר, שכן אם היתה המשנה כדעת רבי מאיר, כך היה צריך לשנות, "כל זמן שאוכל מאכיל", שמשמע זה שאוכל מאכיל, אבל כששנו, "כל זמן שמותר לאכול מאכיל", משמע שכל זמן שזה מותר לאכול, זה האסור לאכול, מאכיל לבהמתו, וכדעת רבן גמליאל, שכל זמן שכהן מותר לאכול תרומה, כלומר כל שעה חמישית, ישראל מאכיל לבהמתו, שהוא מותר בהנאה. אבל באכילה ישראל עצמו אסור כבר מתחילת שעה חמישית.

ואם כן לא נזכרה דעת רבי מאיר באותה משנה בלא חולק [=לא סתם לן תנא כרבי מאיר], ואין ללמוד מאותה משנה שהלכה כרבי מאיר.

רבן גמליאל אינו מכריע

נתבאר, שנחלקו חכמים אם החמץ אסור באכילה בשעה חמישית. רבי מאיר מתיר. רבי יהודה אוסר. ורבן גמליאל מחלק בין תרומה לחולין, תרומה מותרת, וחמץ אסור.

וכלל בידינו, שכל מקום שנחלקו שני חכמים בדין מסוים, ובא שלישי והכריע, לומר באופן אחד כדברי האחד, ובאופן אחר כדברי השני, הלכה כדברי המכריע, כי נמצא שבכל מה שאמר, כן דעת הרוב, ויחיד ורבים הלכה כרבים.

ואם כן בזה, כשבא רבן גמליאל ואמר, שתרומה נאכלת, נמצא שלעניין תרומה שנים מתירים ואחד אוסר, והלכה כדברי המרובים. וכמו כן, כשאמר רבן גמליאל שחולין אסורים, נמצא שלעניין חולין שנים אוסרים ואחד מתיר, והלכה כדברי המרובים.

ואם כן היה מקום לומר שההלכה כרבן גמליאל.

אולם באמת אין הלכה כרבן גמליאל, כי אינו נחשב מכריע. והסיבה לכך, כי אין דעה שלישית מכרעת.

כלומר לא בכל מקום הדין כדברי המכריע, אלא רק במקום שדעתו כדעת מי שהכריע כמותו, שכל אחד מהראשונים פירש בדבריו, שיש סברא לחלק כמו שאמר השלישי.

כגון אם היה רבי יהודה מפרש בדבריו, בין תרומה ובין חולין אסורים, ורבי מאיר מפרש בדבריו, בין תרומה ובין חולין מותרים, שהראו שגם לדעתם יש סברא לחלק בין תרומה לחולין, אלא שלדעתם אף שיש סברא לחלק ביניהם, ואחד קל מחבירו, מכל מקום דין שניהם שווה. אז, רבן גמליאל היה נחשב למכריע, להצטרף בתרומה עם זה, ובחולין עם זה, כי טעמו הוא כטעם מי שהצטרף עמו.

אבל כשהראשונים לא גילו בדעתם שיש סברא לחלק בין הדברים, אלא אחד אמר בסתם הכל אסור, ואחד אמר בסתם הכל מותר, כשבא רבן גמליאל וחילק שתרומה מותרת וחולין אסורים, אין זו הכרעה, ואינו מצטרף עם זה שאומר כמותו בכל אחד מהאופנים. כי הראשונים לא גילו שסברתם כסברתו, והרי זו דעה שלישית, ואין כאן דעת רוב באחד מהדינים.

ארבעה עשר שחל להיות בשבת

לדברי רבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא משמו של רבי יהושע, כשחל ארבעה עשר בניסן בשבת, מאחר שבשבת אי אפשר לשרוף את החמץ, יש לבער לפני השבת את כל החמץ שבידו.

ובכלל זה תרומות טמאות, ותרומות תלויות [=ספק טמאות ספק טהורות], ותרומות טהורות, ולא ישייר אלא מזון שתי סעודות [לכל אחד מהכהנים הנמצאים] מהתרומות הטהורות, כדי אכילה לשבת, ויאכלו מהן עד ארבע שעות בשבת.

והקשו חכמים על דבריו, מדוע ישרוף תרומות טהורות קודם השבת, הלא בשבת עדיין הן מותרות עד סוף זמן אכילה, ויתכן שיבואו כהנים אורחים בשבת.

ומאחר שיתכן שנוכל להאכילם לכהנים, למה

לשורפם כבר קודם השבת. ואם לבסוף לא יבואו כהנים יאכילום למחר לכלבי כהנים, או יבטלם בלבו. ענה להם רבי אלעזר, אין רגילות שיבואו אורחים מחוץ לעיר בשבת, ואינו צריך לשייר תרומות אלא לאלו הנמצאים כאן.

חזרו והקשו לו, אף שאין רגילות שיבואו אורחים מחוץ לעיר, מכל מקום יתכן שיש בני אדם שבאו לעיר ולא הספיקו להיכנס לה קודם חשיכה, ויכנסו לה לאחר כניסת השבת. ומאחר שיש אפשרות כזו, ראוי שלא לשרוף את התרומה קודם זמנה.

אמר להם אם כדבריכם שיש לעכב את השריפה מחמת ספק שמא יבואו אורחים שאינם ידועים לנו כעת, אם כן גם תרומות תלויות לא נשרוף בערב שבת שמא יבוא אליהו קודם זמן הביעור ויאמר לא נגעה בהן טומאה.

וכשם שאתם מודים שאין חוששים לכך, כך תודו לי שאין חוששים שבאו אורחים כהנים לעיר ולא הספיקו להיכנס לעיר.

אמרו לו, אין זו קושיה, כי אין שום ספק בדבר, ובוודאי לא יבוא אליהו היום, שכן כבר מובטח להם לישראל, שאין אליהו בא, לא בערבי שבתות, ולא בערבי ימים טובים, מפני הטורח, שיש להן לעסוק בסעודות שבת, ויטרדו בו, והיום ערב שבת, ולמחר ערב יום טוב.

ואף שהקשו על דברי רבי אלעזר את הקושיות הללו, אמרו חכמים, **שלא יזו משם, עד שקבעו הלכה כמותו.**

ולכאורה בכל דבריו קבעו הלכה כמותו, הן במה שאמר ששורפים לפני השבת תרומות טמאות תלויות וטהורות חוץ ממזון שתי סעודות, והן במה שהזכיר בדבריו שהתרומות הנשארות יאכלו בשבת עד ארבע שעות, כדעת רבי יהודה, האומר, שהחמץ אסור באכילה מתחילת שעה חמישית. ואין חילוק בין תרומה לחולין. **ומכאן ראייה לדברי רב, שפסק כרבי יהודה.**

ורב פפא דחה זאת, ואמר, שאין מכאן ראייה שהלכה כרבי יהודה, כי יתכן שפסקו כדברי רבי אלעזר רק במה שנחלקו עמו, כלומר ששורפים לפני השבת תרומות טמאות תלויות וטהורות חוץ ממזון שתי סעודות.

אבל לעניין מה שהזכיר בדבריו שאת מה שמשאיר יאכל בשבת עד סוף ארבע שעות, בזה לא דנו עמו, וכשפסקו הלכה כמותו, לא בזה פסקו הלכה כמותו.

פקדון שנחסר

מי שיש בידו פקדון של פירות, והם נחסרים והולכים. **אם הם נחסרים יותר מכדי הרגילות** של פירות כמו אלו, כפי השיעור הקצוב בפרק המפקיד, כגון לחיטים ואורז תשעה חצאי קבין לכור, **לדברי הכל על השומר למוכרם בבית דין, להציל את המפקיד שלא יאבד ממנו.**

וכשהם נחסרים כפי הרגילות נחלקו חכמים מה יעשה:

לדעת תנא קמא, מאחר שאינם נחסרים יותר מהאופן הרגיל, **לא יגע בהם,** כי אדם רוצה במעט שטרח בו, מהרבה של אחרים [=רוצה אדם בקב שלו מתשעה קבין של חבירו]. ולפיכך, נוח לו לבעל הפקדון שישמרו עבורו את פירותיו כמו שהם, ולא ימכרו אותם אף על פי שנחסרים מעט.

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, אף כשהם נחסרים כרגילותם, מאחר שהם נחסרים, על השומר למוכרם בבית דין, שבכך הוא משיב אבידה לבעלים, שלא יפסידו את הפקדון שהפקידו.

וכשהשומר מוכר את הפירות הוא מוכרם לאחרים ולא לעצמו, שלא יחשדו אותו שהוא מוכר לעצמו בזול, שכן מצינו גם לעניין גבאי צדקה ותמחוי.

גבאי צדקה אינם פורטים את הצדקה לעצמם

פרוטות של נחושת מחלדות הן, ואינן מתקיימות הרבה, ומעות של כסף מתקיימות.

ולפיכך, גבאי צדקה שגבו פרוטות של נחושת, ואין להם עניים לחלק, עליהם להחליף את הפרוטות של הנחושת במעות של כסף, כדי שיתקיימו.

וכשהם פורטים, פורטים לאחרים, ואין פורטים לעצמם, שלא יחשדו אותם שפורטים לעצמם בזול, משום שנאמר, "וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לְפָנַי ה' וְאַחַר תָּשְׁבוּ וְהִיִּיתֶם נְקִיִּים מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהִיִּתָּה הָאָרֶץ הַזֹּאת לְכֶם לְאֶחְזָה לְפָנַי ה'" (במדבר ל"ב כ"ב).

גבאי תמחוי אינם מוכרים לעצמם

גבאי תמחוי שגבו מיני מאכל לחלק לעניים, ואין להם עניים לחלק, עליהם למכור מה שגבו שלא יתקלקל בידם.

וכשהם מוכרים, מוכרים לאחרים, ואין מוכרים לעצמם, שלא יחשדו אותם שמוכרים לעצמם בזול, משום שנאמר, "וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לְפָנַי ה' וְאַחַר תָּשְׁבוּ וְהִיִּיתְתֶּם נְקִיִּים מִה' וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהִיִּתְהָ הָאָרֶץ הַזֹּאת לְכֶם לְאֶחְזָה לְפָנַי ה'" (במדבר ל"ב כ"ב).

פקדון של חמץ בערב הפסח

מעשה באדם אחד שהפקיד קודם הפסח דיסקיא [=אמתחת של עור] מלאה חמץ אצל יוחנן חקוקאה, ונקבזה עכברים, והיה חמץ מבצבץ ויוצא, ומתחיל להיחסר.

בא יוחנן חקוקאה לפני רבי לשאול, האם ימכור את החמץ מפני חסרונו של נפקד, ואותו היום ארבעה עשר בניסן היה, שהחמץ נמכר בזול.

שעה ראשונה אמר לו רבי, המתן, שמא יבא ויאכל בעליו. שעה שניה, אמר לו, המתן. שעה שלישית, אמר לו, המתן. שעה רביעית, אמר לו המתן.

שעה חמישית, אמר לו צא ומוכרה בשוק, שכן עתה אם לא תמכור, היא אבודה לגמרי, ובחסרון כזה הכל מודים שמוכרים את הפיקדון להצילו.

ומבואר שכוונת רבי היתה שימכור את החמץ לנוכרים, אבל לישראלים לא ימכור, כי בשעה חמישית החמץ אסור באכילה, ואינו מותר אלא בהנאה [כגון למוכרו לנוכרי].

ומכאן ראייה לדברי רב, שפסק כרבי יהודה, שהחמץ אסור באכילה משעה חמישית.

איצטבא שהיתה בהר הבית

ספסל של לבנים וטיט נקרא איצטבא או סטיו. ולדברי רחבא אמר רבי יהודה, וכן מבואר בברייתא, הר הבית היה מוקף **סביב סביב** בסטיו כפול, כלומר בשני **ספסלים** **ש אחד לפניו מחבירו**. ואמר רבי יהודה, שדבר זה נקרא בשם איסטונית.

ומבואר בסוגייתנו, שהיתה לאותה **איצטבא** גג, שיוכלו לשבת תחתיו על האיצטבא, ולהסתתר מפני הגשמים.

סימן שהיה בהר הבית לזמן איסור חמץ

נתבאר, שלדעת רבי יהודה, בתחילת שעה חמישית החמץ נאסר באכילה, ובתחילת שעה ששית החמץ נאסר בהנאה.

ואמר רבי יהודה, שהיו עושים סימן בהר הבית, שידעו הכל מתי מתחיל זמן האיסור.

שבתחילת היום של ערב פסח היו מניחים שתי חלות חמץ של תודה על גבי גג האיצטבא שהיה בהר הבית, ששם מתקבצים ויושבים בני אדם, והיו רואים אותן לסימן.

וכל זמן ששתיהן מונחות שם, הכל יודעים שהחמץ מותר עדיין באכילה.

בתחילת שעה חמישית בא שליח בי"ד, ונוטל משם חלה אחת, והיה הדבר לסימן לכל, שנאסר החמץ באכילה, אבל בהנאה עודו מותר.

ובתחילת שעה ששית בא שליח בי"ד, ונוטל משם את החלה השניה, והיה הדבר לסימן לכל, שנאסר החמץ אף בהנאה, והגיעה שעת שריפתו.

אין מביאים קרבן תודה

לא בפסח ולא בערב פסח

קרבן תודה טעון להביא עמו ארבעים לחמים, שלושים מהם מצה, ועשרה מהם חמץ.

ומאחר שקרבן זה יש בהבאתו לחמי חמץ, דין פשוט הוא שאין מביאים אותו בחג המצות, כי בחג זה החמץ אסור, ואי אפשר להביא בו לחמי חמץ.

ויש אומרים שגם ביום ארבעה עשר בניסן אין מביאים קרבן תודה, אף קודם חצות, בזמן שהחמץ עוד מותר באכילה.

והטעם לכך, כי הזמן שקבעה תורה לאכילת לחמי חמץ הוא יום ולילה. ולדעתו, אין מביאים קדשים לבית הפסול, כלומר אין להביא שום קרבן כשלא יוכלו לאכול אותו בכל הזמן שקבעה לו תורה. כי כשיתמעט זמן אכילתו, הדבר עלול להביאו להיפסל, שלא יאכל בתוך הזמן ההיתר, ויהיה נותר.

ולפיכך מאחר שבארבעה עשר בניסן החמץ נאסר בחצות היום אין להביא בו קרבן תודה שיתקצר זמן אכילת לחמי חמץ שבו מיום ולילה לחצי היום בלבד.

חלות התודה שהיו מניחים לסימן

נתבאר שביום ארבעה עשר בניסן היו מניחים שתי חלות חמץ של תודה על גג האיצטבא, לעשות בהן סימן לזמן שהחמץ נאסר. ונחלקו חכמים אם החלות הללו היו פסולות ובמה

א. דעת רבי יהודה.

לא היו מניחים שם חלות של תודה שהן כשירות, כי אם כשירות הן יש לאוכלן, ולא להניחן שם עד שעת שריפה שיאסרו באכילה.

אלא חלות אלו של תודה **פסולות היו**, ולכן היו יכולים לתת אותן לסימן על גג האיציטבא, עד זמן איסור החמץ. **ונחלקו חכמים במה נפסלו אותן חלות.**

[א]. **פסול גמור של לינה** [=נותר].

לדברי רבי חנינא, היו נותנים שם חלות תודה **שכבר נפסלו לגמרי בלינה** [=שעבר עליהן הלילה], כלומר, שהיו חלות של תודה שקרבה בשלושה עשר בניסן, שדינם להיאכל ליום ולילה, ונעשו נותר לבוקרו של ארבעה עשר בניסן.

ומחמת פסולן הן טעונות שריפה, שמאחר שהן טעונות שריפה מחמת עצמן, שוב לא אכפת לנו אם מניחים אותן שם עד שעת איסור חמץ, שהרי לא יפסלו בכך יותר ממה שכבר נפסלו.

ואף שברוב ימים אין הפסול הזה שכיח, ביום ארבעה עשר בניסן היו מוצאים תמיד חלות תודה שנפסלו בלינה, כי כל הבאים לירושלים, שהיה עליהם להביא קרבן תודה, היו מקריבים את תודותיהם בשלושה עשר בניסן.

כי בפסח עצמו, לא היו יכולים להביא תודתם, וכמו כן בארבעה עשר בניסן, לא היו יכולים להביא תודתם, כדעת האומרים אין מביאים קדשים לבית הפסול.

ומתוך כך שהיו תודות מרובות בשלושה עשר בניסן, תמיד היו לחמי תודה שלא הספיקו לאוכלם, והיו נפסלים בלינה ונעשים נותר.

[ב]. **פסול קל הטעון עיבור צורה.**

לדברי רבי ינאי, לא היו צריכים לתת שם דווקא חלות תודה שנפסלו בלינה, ונעשו נותר, שכבר עתה דינן לשריפה. והיו יכולים לתת שם גם חלות תודה שפסולן קל, שנשחט עליהן הזבח, ובכך נתקדשו, ונשפך דמו קודם שנזרק על המזבח, ולכן לא הותרו באכילה.

אבל אין בהן מצוות שריפה, אלא שמחמת פסולם יש להמתין להן עד שיפסלו פסול חמור, כגון שיעשו נותר, ואז ישרפו.

כי מאחר שמחמת פסולן של עתה, עתידות להישרף, שוב אין חוששים להן, ומניחים אותן על גג האיציטבא עד שעת שריפת חמץ, ואז ישרפו.

ומאחר שגם חלות פסולות אלו ראויות להינתן על גג האיציטבא, ודאי שכיח הדבר שבכל יום יהיו איזה חלות שיש בהן פסול, ולכן היה להם בכל ערב פסח חלות פסולות של תודה, לתת אותן על גג האיציטבא.

ולהלן יתבאר בעזה"י, אלו חלות של תודה נחשבות כחלות פסולות, שאין להן תקנה, ויש להניחן עד שיעשו נותר, וישרפו.

ב. דעת רבי אלעזר.

בברייתא מבואר, שלדעת רבי אלעזר, חלות חמץ של תודה שהיו נותנים לסימן לזמן איסור החמץ, היו חלות של תודה כשירות.

והיה מקום לומר, שכוונתו כפי שביאר רבי ינאי את משנתנו, כלומר, לא שהיו כשירות לגמרי, אלא שעוד לא נפסלו פסול גמור. וכן נראה לכאורה מתוך כך שרש"י סתם ולא פירש.

והתוס' כתבו, שלדעת רבי אלעזר היו יכולים לתת שם חלות חמץ של תודה שלא נפסלו כלל, וכשירות הן לגמרי, ולא חשו לכך שגורמים להן להישרף.

כי דעת רבי אלעזר כדעת רבן גמליאל, שהתרומה נאכלת כל שעה חמישית, והוא הדין לקדשים.

ואם כן, בתחילת שעה חמישית נטלו חלה אחת, ואכלוה, שהקדשים עדיין מותרים באכילה, והיה זה סימן שמעתה נאסר חמץ של חולין באכילה.

ובסוף שעה חמישית נטלו את החלה השניה, ואכלוה קודם שנכנסה השעה הששית, כשהקדשים עדיין מותרים באכילה. והיה זה סימן, שמעתה כשתכנס שעה ששית, כל החמץ אסור בהנאה.

קדושת חלות תודה**א. כשהוקדשו לצורך התודה.**

חלות של תודה, משעה שהוקדשו, ועד שתשחט התודה, יש להן קדושת דמים בלבד, ולא קדושת הגוף, ולכן מחמת קדושת שמים שבהן אין לאכול אותן. אך אינן נפסלות בלינה, ולא בטבול יום, ואם נטמאו פודים אותן ויוצאות לחולין.

ב. נשחטה התודה.

לדעת רבי, כשנשחטה התודה, קדשו החלות קדושת הגוף, ומעתה הן נפסלות בלינה ובטבול יום, ואם נטמאו, אין להן פדיון, אבל באכילה עוד לא הותרו.

ולדעת רבי אלעזר ברבי שמעון, אין החלות מתקדשות קדושת הגוף בשחיטה לבדה, כי

מאחר שהקרבת מוכשר בזריקת הדם למזבח, כל זמן שלא הוכשר הקרבן, לא נתקדשו החלות קדושת הגוף, להיפסל בטבול יום ולינה, ולא להיפדות.

אמנם לעניין זה אין צורך שיזרק הדם בפועל ודי בכך שיתקבל הדם בכלי, שבכך ראוי הוא לזריקה, שכן דעת רבי אלעזר ברבי שמעון, כדעת רבי שמעון אביו, שכל העומד להיזרק, נידון כאילו כבר נזרק.

ולכן כשיתקבל הדם בכלי, נתקדשו החלות קדושת הגוף, להיפסל בלינה ובטבול יום, ואם נטמאו אין להם פדיון.

אבל להיות באכילה אינן מותרות בקבלת הדם בכלי, ורק כשיזרק בפועל למזבח הן יהיו מותרות.

ג. נזרק דם התודה על המזבח.

כשתמה הקרבת התודה, כלומר שנזרק דם התודה למזבח בהכשר, הותרו החלות באכילה, שלעניין זה דין חלות התודה כדין בשר התודה, שהוא נותר באכילה בזריקת הדם.

חלות של תודה שאבד זבח שלהן

מי שהקדיש חלות לצורך קרבן תודה, ולא פירש שיהיו דווקא עבור תודה מסוימת, אף על פי שתכנן להביאם עם תודה מסוימת, אם אבדה אותה תודה, יכול להביא אותם עם תודה אחרת.

ואם כשהקדישם, הקדישם בפירוש לצורך תודה מסוימת, כגון שאמר, "זו תודה וזו לחמה", אינו יכול להביא את הלחמים עם תודה אחרת, כי נקבעו לזו. ומעתה אם אבדה אותה תודה, נפסלו הלחמים, והרי הם נפדים, ויביא בדמיהם תודה או לחמי תודה.

דף יד

סימן שהיה בהר המשחה לזמן איסור חמץ

לעיל נתבאר שהיו עושים סימן לזמן איסור חמץ על ידי שתי חלות תודה שהיו מניחים על גג האיציטבא בהר הבית.

ולדעת אבא שאול היו עושים סימן אחר לזמן איסור חמץ, שבתחילת היום של ערב פסח היו שתי פרות חורשות בהר המשחה [=הוא הר הזיתים], וכל זמן ששתיהן חורשות שם, הכל יודעים שהחמץ מותר עדיין באכילה.

בתחילת שעה חמישית בא שליח בי"ד, ונוטל משם פרה אחת, והיה הדבר לסימן לכל, שנאסר החמץ באכילה, אבל בהנאה עודו מותר.

ובתחילת שעה ששית בא שליח בי"ד, ונוטל משם את הפרה השניה, והיה הדבר לסימן לכל, שנאסר החמץ אף בהנאה, והגיעה שעת שריפתו.

סדר וולדות הטומאה

אדם כלים אוכלים ומשקים, שנגעו באב הטומאה, כגון בשרץ, נעשו וולד ראשון לטומאה.

ומאכל שנוגע בוולד ראשון לטומאה, נעשה וולד שני לטומאה.

ומדין תורה דין משקה כדין אוכל, וחכמים גזרו על המשקים שלעולם יהיו כוולד ראשון לטומאה כפי שיתבאר בעזה"י בסוגיה.

בחולין – יש רק ראשון ושני לטומאה. אבל אוכל טהור של חולין, שנגע בוולד שני לטומאה, אותו האוכל טהור כבתחילה, ואינו נעשה שלישי לטומאה.

בתרומה – יש גם שלישי לטומאה. ולכן אוכל טהור של תרומה, שנגע בוולד שני לטומאה, נפסל אותו האוכל ונעשה שלישי לטומאה. אבל רביעי לטומאה אין בתרומה, ולכן אוכל טהור של תרומה, שנגע בוולד שלישי לטומאה, טהור כבתחילה, ואינו נעשה רביעי לטומאה.

בקדשים – יש גם רביעי לטומאה. ולכן אוכל טהור של קדשים, שנגע בוולד שלישי לטומאה, נפסל ונעשה רביעי לטומאה. אבל חמישי לטומאה אין בקדשים, ולכן אוכל טהור של קדשים, שנגע בוולד רביעי לטומאה, טהור כבתחילה, ואינו נעשה חמישי לטומאה.

וכל זה כדעת רוב החכמים. אבל לדעת רבי עקיבא, חולין ותרומה שניהם שווים, ובשניהם יש שלישי לטומאה. וראה גם מה שנכתוב בעזה"י בתחילת דף י"ט.

קדשים טמאים אינם טעונים

שמירה שלא יטמאו יותר

בשר קדשים שנטמא, נפסל, וטעון שריפה, שנאמר, "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בְּאֵשׁ וְשִׁרְף וְהַבֶּשֶׂר כֹּל טָהוֹר יֵאָכֵל בְּשָׂר" (ויקרא ז' י"ט), ולפיכך אסור לטמא בשר קדשים שלא להפסידו.

ואמר רבי חנינא סגן הכהנים, אף על פי שאסור לטמא קדשים טהורים, מימיהם של כהנים לא

נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בוולד הטומאה, עם הבשר שנטמא באב הטומאה, אף על פי שמוסיפים על טומאתו של זה שנטמא בוולד הטומאה.

וביאר רב יהודה, שוולד הטומאה שהזכיר רבי חנינא, הוא וולד של וולד הטומאה, וכך ביאר דבריו:

בשר קדשים שנטמא בוולד וולד הטומאה, כלומר בוולד שני לטומאה, שעל ידי נגיעה זו נעשה הבשר **שלישי לטומאה**, לא נמנעו מלשרפו **עם בשר קדשים שנגע באב הטומאה**, שעל ידי נגיעה זו נעשה וולד ראשון לטומאה.

ואף על פי שכשישרפו אותם יחד, בשר זה שהוא שלישי לטומאה, עם בשר שהוא ראשון לטומאה, כשיגע זה שהוא שלישי לטומאה בזה שהוא ראשון, תתווסף טומאה בשלישי, ויעלה להיות שני לטומאה.

והסיבה שלא חששו לכך, כי מאחר שכבר בעודו שלישי לטומאה עומד הוא לשריפה, שוב אין צורך להישמר בו שלא יטמא יותר. [=קסבר שלישי מותר לעשותו שני].

ובדף ט"ו יתבאר בעזה"י, שנחלקו חכמים, האם דין זה אמור גם בבשר שהוא שלישי לטומאה מדברי חכמים בלבד, שמאחר שמתקנת חכמים עומד הוא לשריפה, די בכך כדי להתיר לטמאו להיות שני לטומאה אף מהתורה. או שבשר שהוא שלישי לטומאה מדברי חכמים בלבד, אבל מהתורה טהור הוא, אף שלמעשה עומד הוא לשריפה, אין היתר לטמאו להיות שני לטומאה מהתורה.

אוכל הנטמא מאוכל

נאמר, **"וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל זֶרַע [שתחילה נתנו על הזרע משקה כמו מים, שמכשיר אותו לקבל טומאה, ואחר כך] וְנָפַל מִנְבֵּלָתָם [של השרצים] עָלָיו [על הזרע] טָמֵא הוּא לָכֶם"** (ויקרא י"א ל"ח).

כלומר, המאכל [לאחר שהוכשר על ידי מים] מקבל טומאה מהשרץ.

ומתוך כך שנאמר **"טָמֵא הוּא"**, הרי זה מיעוט, ללמד שדווקא האוכל הזה טמא, אבל אוכל אחר שנוגע בו אינו נטמא ממנו, ומכאן שאין אוכל מטמא אוכל.

ואוכל שני לטומאה, הוא אוכל שנטמא מכלי שהוא ראשון לטומאה, או ממשקה שהוא ראשון לטומאה, אבל כשנגע באוכל שהוא ראשון לטומאה, לא נעשה שני לטומאה.

ג. ולדברי רבינא משמו של רבא, מקרא מלא דיבר הכתוב, **ולעולם אין אוכל מטמא אוכל מהתורה,** לא בחולין, ולא בתרומה, ולא בקדשים.

וכל זה מדין תורה אבל חכמים גזרו שאוכל יטמא אוכל.

והכתוב האמור בספר חגי, ממנו משמע, שאוכל מטמא אוכל, כפי שיתבאר בעזה"י בדף י"ז, מדבר בטומאות מדברי חכמים.

ב. ולדברי רב אדא בר אבהה משמו של רבא, דיבר הכתוב רק בחולין ובתרומה, אבל בקדשים, **מדין תורה אוכל מטמא אוכל.**

שכן יש ללמוד מהכתוב האמור בספר חגי, ממנו משמע שאוכל מטמא אוכל, והוא מדבר בטומאת בקדשים ומהתורה.

א. ולדברי אביי, דיבר הכתוב רק בחולין בלבד, אבל בתרומה ובקדשים, **מדין תורה אוכל מטמא אוכל.**

והכתוב האמור בספר חגי, ממנו משמע שאוכל מטמא אוכל, מדבר בקדשים ובטומאות מהתורה.

ולדעת האומרים, שמדין תורה, בקדשים אוכל מטמא אוכל, [רב אדא משמו של רבא, ואביי], מבואר מדברי רבי חנינא סגן הכהנים, שקדשים שנעשו שלישי לטומאה, מותר לשרוף אותם עם קדשים שהם ראשון לטומאה אף על פי שמוסיפים להם טומאה מהתורה.

שכן מדין תורה, כשנגע השלישי בראשון, אף על פי ששניהם אוכל, נעשה השלישי שני, כי בקדשים אוכל מטמא אוכל מהתורה.

ולדעת האומרים, שמדין תורה, אפילו בקדשים אין אוכל מטמא אוכל, [רבינא משמו של רבא], אמר רבי חנינא סגן הכהנים, שקדשים שנעשו שלישי לטומאה, מותר לשורפם עם קדשים שהם ראשון לטומאה, שהם שמוסיפים להם טומאה מדברי חכמים בלבד.

שכן מדין תורה, כשנגע השלישי בראשון, מאחר ששניהם אוכל, לא נעשה השלישי שני, כי מהתורה אין אוכל מטמא אוכל.

אבל אין לומר, שגם לדעה זו, יש ללמוד מדברי רבי חנינא, ששלישי לטומאה, מותר לעשותו שני לטומאה מהתורה, שכוונת רבי חנינא, שהיו שורפים בשר שלישי לטומאה עם קדשים שהם ראשון לטומאה, שיש עליהם משקים המטמאים אוכלים מדין תורה, ואותם משקים הם ראשון לטומאה, ומטמאים את הבשר השלישי להיות שני.

והסיבה שאין לומר כן, כי רבי חנינא לא הזכיר

בדבריו משקים, ואם כן לא דיבר באופן הזה.

תרומה טמאה אינה טעונה

שמירה שלא תיטמא יותר

כלל בידינו, שאסור לטמא את התרומה, שנאמר "וַיְדַבֵּר ה' אֶל אֶהֱרֹן וְאֶנִּי הִנֵּה נִתְּתִי לָךְ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמַתִּי לְכָל קֹדֶשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ נִתְּתִים לְמִשְׁחָה וּלְבִנְיָד לְחֶק עֹלָם" (במדבר י"ח ח'), כלומר עליך לשומרה בטהרה. **ותרומה שנטמאה אסורה באכילה וטעונה שריפה.**

ואמר רבי עקיבא, שאף על פי שאסור לטמא תרומה טהורה, מימיהם של כהנים לא נמנעו מלהדליק שמן של תרומה שנפסל בטבול יום שבכך נעשה השמן שלישי לטומאה, בנר שנטמא בטמא מת, אף על פי שמוסיפים על טומאתו של השמן, כפי שיתבאר להלן.

והסיבה שלא נמנעו מלהדליק את השמן באופן שמוסיפים לו טומאה, כי מאחר שכבר בעודו שלישי לטומאה עומד הוא לשריפה, שוב אין צורך להישמר בו שלא יטמא יותר.

ומלשון המשנה מבואר, שבדברי רבי עקיבא יש תוספת על דברי רבי חנינא סגן הכהנים המבוארים לעיל, ונאמרו שני אופנים לבאר את דברי רבי עקיבא.

א. בנר של מתכת ושמן שלישי נעשה ראשון.

לדברי רב יהודה, הנר שדיבר בו רבי עקיבא, הוא נר של מתכת, שנגע בטמא מת, שהוא אב הטומאה.

וכלל בידינו, שכלי מתכת הנוגע במת, נעשה אבי אבות הטומאה כמת עצמו, שנאמר "וְכָל אֲשֶׁר יִגַע עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחָלָל חָרָב אוּ בְּמַת אוּ בְּעֶצֶם אָדָם אוּ בְּקֶבֶר יִטְמָא שְׂבַעַת יָמִים" (במדבר י"ט ט"ז), ללמד שהחרב הרי הוא כחלל.

וכמו כן, כלי מתכת שנוגע בטמא מת, נעשה אב הטומאה כטמא מת, ואם כן נר מתכת שנטמא בטמא מת, הוא אב הטומאה, וכשנתן בו שמן שהוא וולד שלישי לטומאה, נעשה אותו שמן וולד ראשון לטומאה.

וזו היא התוספת שהוסיף רבי עקיבא על דברי רבי חנינא סגן הכהנים, שמדברי רבי חנינא למדנו רק שמותר לטמא שלישי לעשותו שני, ומדברי רבי עקיבא אנו למדים, שמותר לטמא שלישי לעשותו אף ראשון.

ב. בנר של חרס ושמן שלישי פסול נעשה שני טמא.

היו שרצו לומר, שהנר שדיבר בו רבי עקיבא הוא נר של חרס, ואם כן כשנטמא הנר בטמא מת, נעשה הנר ראשון לטומאה ולא אב הטומאה, וכשהדליק בו שמן של תרומה שנפסל בטבול יום, שהוא שלישי לטומאה, נעשה השמן השלישי, ראשון לטומאה.

ואף שגם מדברי רבי חנינא סגן הכהנים למדנו, שמותר לעשות את השלישי ראשון, יש בדברי רבי עקיבא תוספת על דברי רבי חנינא סגן הכהנים.

שכן רבי חנינא סגן הכהנים דיבר בקדשים, ובהם אין חילוק גדול בין שלישי לטומאה לבין ראשון לטומאה, ששניהם קרויים טמאים, ושניהם מטמאים את הנוגע בהם, שכן בקדשים גם השלישי עושה את הנוגע בו רביעי לטומאה.

ורבי עקיבא דיבר בתרומה, ובה יש חילוק גדול בין שלישי לטומאה לבין ראשון לטומאה, שהראשון לטומאה קרוי טמא, שכן הוא מטמא את הנוגע בו, אבל השלישי לטומאה אינו קרוי טמא, אלא פסול, שהוא אינו מטמא את הנוגע בו, כי בתרומה שלישי אינו עושה רביעי.

וזו התוספת שהוסיף רבי עקיבא, שאף בתרומה, שהשלישי נקרא פסול ולא טמא, מותר לעשותו ראשון להיות טמא.

והסיבה שרב יהודה לא ביאר את דברי רבי עקיבא באופן האחרון, אלא באופן הראשון, כי רבי עקיבא נקט בדבריו נר שנטמא בטמא מת, ומתוך כך שפירש שנטמא הנר בטמא מת, על כרחך דיבר בנר של מתכת, שיש בו חילוק בין אם נטמא בטמא מת, שהוא נעשה אב הטומאה, כמו טמא מת שנגע בו, לבין אם נטמא בשרץ, שהוא נעשה וולד הטומאה.

אבל אם היה מדבר בנר של חרס, למה היה צריך לפרש מאיזה אב טומאה נטמא, הלא בין אם נטמא בטמא מת, ובין אם נטמא בשרץ, דינו שווה, שהוא וולד ראשון לטומאה, ודי היה לו לומר בנר שנטמא באב הטומאה.

או אף לומר בנר שנטמא, בלא לפרש כלל במה נטמא, והיינו יודעים שהוא נטמא מאיזה אב של טומאה, שכן אין הכלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה.

ההוכחה שלדעת רבי עקיבא

משקים מטמאים אחרים מהתורה

בהמשך הפרק [בדפים ט"ו ט"ז] יתבאר בעזה"י,

שנחלקו תנאים, האם מדין תורה משקים
טמאים חוזרים ומטמאים אחרים, או שמדין
תורה אינם חוזרים ומטמאים אחרים, ורק
חכמים גזרו על כך שמשקים טמאים יטמאו אחרים.

ורבא למד מדברי רבי עקיבא הנזכרים לעיל,
שלדעת רבי עקיבא, משקים טמאים חוזרים
ומטמאים אחרים מהתורה.

שכן נתבאר, שלדברי רבי עקיבא, שמן של
תרומה שנפסל בטבול יום, שהוא נחשב כשלישי
לטומאה, מותר לעשותו ראשון לטומאה, על ידי
נתינתו בנר שהוא אב הטומאה.

ואם על ידי שיעשה ראשון לטומאה, מעתה הוא
מטמא אחרים מהתורה, מובן מדוע נקט דווקא
באופן הזה, שנתן את השמן בכלי שהוא אב
הטומאה, שבכך נעשה השמן ראשון לטומאה
מהתורה, ועתה טומאתו חמורה ממה שהיתה,
שכשהיה שלישי לטומאה לא טימא אחרים,
ועתה כשהוא ראשון הוא מטמא אחרים
מהתורה.

אבל אם גם כשיעשה ראשון לטומאה, לא יועיל
לו הדבר שיטמא אחרים מהתורה, ורק מדברי
חכמים הוא יטמא, אין חילוק בין שמן שלישי
שנטמא מאב הטומאה, לבין שמן שלישי שנטמא
מראשון לטומאה, או משני לטומאה, שכולם
שווים הם, שמדברי חכמים נעשה השמן ראשון
לטומאה, ומטמא אחרים, כי כן גזרו חכמים,
שכל הפוסל את התרומה [כגון ראשון ושני],
מטמא משקים להיות תחילה [=ראשון]
לטומאה, [חוץ מטבול יום].

© כל הזכויות שמורות למחבר יצחק א. הורביץ

טל': 03-6187895

וואצאפ: 050-6877088

דוא"ל bekitsur1@gmail.com

פקס': 153-506-877088

[לקבלת ה"בקיצור" בוואצאפ לחץ כאן](#)

ניתן לתמוך במפעל זה על ידי
רכישת ספרי המחבר באתר אמזון
בקישורים הבאים

[בקיצור ברכות חלק א \(ב-לד\)](#)

[בקיצור ברכות חלק ב \(לה-סד\)](#)

[בקיצור שבת חלק א \(ב-לו\)](#)

[בקיצור שבת חלק ב \(לו-סז\)](#)

[בקיצור שבת חלק ג \(סז-צו\)](#)

[בקיצור שבת חלק ד \(צו-קכט\)](#)

[בקיצור עירובין חלק א \(ב-מא\)](#)

[בקיצור עירובין חלק ב \(מא-עו\)](#)

[בקיצור עירובין חלק ג \(עו-קה\)](#)

[מוסר אבות על מסכת אבות](#)

[להבין במקרא על פרשיות התורה](#)

[עיטורי ברכה על מסכת ברכות](#)

[ראש שמחתי על ירושלמי בבא קמא](#)

[ראש שמחתי על ירושלמי בבא מציעא](#)